

II

(Komunikatai)

EUROPOS SAJUNGOS INSTITUCIJŲ IR ORGANŲ PRIIMTI KOMUNIKATAI

KOMISIJA

Komisijos pranešimas dėl nacionalinių teismų įgyvendinamos valstybės pagalbos teisės

(2009/C 85/01)

1. ĮVADAS

1. 2005 m. Komisija priėmė valstybės pagalbos reformos programą, valstybės pagalbos veiksmų planą⁽¹⁾ (SAAP), kuriuo siekiama padidinti valstybės pagalbos tvarkos pagal EB sutartį veiksmingumą, skaidrumą, patikimumą ir nuspėjamumą. Atsižvelgiant į mažesnės ir tikslingesnės valstybės pagalbos principą, pagrindinis SAAP tikslas – paskatinti valstybes nares mažinti bendrą pagalbos lygį nukreipiant valstybės pagalbos išteklius į horizontalių bendro intereso tikslų siekimą. Atsižvelgdama į tai, Komisija patvirtino savo pasiryžimą laikytis griežto požiūrio dėl neteisėtos ir nesuderinamos pagalbos. SAAP nustatytas poreikis tikslingiau įgyvendinti ir prižiūrėti valstybių narių teikiamą valstybės pagalbą ir atkreiptas dėmesys į tai, kad privačių asmenų bylinėjimasis nacionaliniuose teismuose, užtikrinantis padidėjusią drausmę valstybės pagalbos srityje, galėtų padėti siekti šio tikslo⁽²⁾.
2. Prieš priimdama SAAP, Komisija jau atkreipė dėmesį į nacionalinių teismų vaidmenį Pranešime dėl nacionalinių teismų ir Komisijos bendradarbiavimo valstybės pagalbos srityje, kuris buvo paskelbtas 1995 m.⁽³⁾ (1995 m. bendradarbiavimo pranešimas). 1995 m. bendradarbiavimo pranešime nustatyti Komisijos ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo ir keitimosi informacija mechanizmai.
3. 2006 m. Komisija užsakė valstybės pagalbos teisės įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu tyrimą⁽⁴⁾ (įgyvendinimo tyrimas). Šio tyrimo tikslas – suteikti išsamią analizę apie valstybės pagalbos teisės aktų įgyvendinimą privačiame sektoriuje įvairiose valstybėse narėse. Įgyvendinimo tyrime daroma išvada, kad 1999–2006 m. su valstybės pagalba susijusių bylų valstybėse narėse gerokai padaugėjo⁽⁵⁾.
4. Tačiau atlikus įgyvendinimo tyrimą taip pat paaiškėjo, kad daugumos teisinių procesų valstybių narių lygmeniu tikslas nebuvo sumažinti antikonkurencinį valstybės pagalbos pagrindą sudarančių priemonių poveikį. Taip buvo dėl to, kad beveik du trečdaliai išnagrinėtų teismo sprendimų buvo susiję su ieškiniais, kuriuos pareiškė mokesčių mokėtojai, siekiantys būti atleisti nuo tariamai diskriminacinio (mokesčių) naštos nustatymo⁽⁶⁾, ir ieškiniais, kuriuos pareiškė pagalbos gavėjai, ginčijantys

⁽¹⁾ Valstybės pagalbos veiksmų planas: mažesnė ir tikslingesnė valstybės pagalba: 2005–2009 m. valstybės pagalbos reformos programa, COM(2005) 107 galutinis.

⁽²⁾ SAAP, 55 ir 56 punktai.

⁽³⁾ OL C 312, 1995 11 23, p. 8.

⁽⁴⁾ Galima rasti internete http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/studies_reports.cfm Tyrimas atliktas tik 15 ES valstybių narių.

⁽⁵⁾ Bylų iš viso padaugėjo nuo 116 iki 357.

⁽⁶⁾ 51 % visų teismo sprendimų.

neteisėtos ir nesuderinamos valstybės pagalbos susigrąžinimą⁽⁷⁾. Teisinių ginčų, kuriais siekiama užtikrinti valstybės pagalbos taisyklių įgyvendinimą, buvo palyginti nedaug: konkurentų ieškiniai valstybės narės valdžios institucijai dėl žalos atlyginimo, pagalbos susigrąžinimo ir (arba) draudžiamųjų priemonių pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį sudarė tik 19 % visų išnagrinėtų teismo sprendimų, o tiesioginiai konkurentų ieškiniai pagalbos gavėjams sudarė tik 6 % visų teismo sprendimų.

5. Nors, kaip pabrėžta įgyvendinimo tyrime, privačių asmenų bylinėjimasis nacionaliniuose teismuose iki šiol atliko palyginti ribotą vaidmenį valstybės pagalbos srityje, Komisija mano, kad privačių asmenų bylinėjimasis gali būti labai naudingas valstybės pagalbos politikos srityje. Nacionaliniuose teismuose nagrinėjamos bylos suteikia trečiosioms šalims galimybę atkreipti dėmesį į daugelį su valstybės pagalba susijusių klausimų ir tiesiogiai juos išspręsti nacionaliniu lygmeniu. Be to, remiantis Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (ETT) praktika, nacionaliniai teismai gali suteikti ieškovams labai veiksmingus teisės gynimo būdus tuo atveju, kai pažeidžiamos valstybės pagalbos taisyklės. Tai gali prisidėti prie didesnio drausmės laikymosi valstybės pagalbos srityje.
6. Dėl to pagrindinis šio pranešimo tikslas – informuoti nacionalinius teismus ir trečiąsias šalis apie teisių gynimo būdus, kuriais galima pasinaudoti esant valstybės pagalbos taisyklių pažeidimui, ir suteikti pagalbą jiems praktiškai taikant šias taisykles. Be to, Komisija siekia plėsti bendradarbiavimą su nacionaliniais teismais, sukurdamą patogesnes priemones, padedančias nacionalinių teismų teisėjams atlikti savo kasdienį darbą.
7. Šis pranešimas pakeičia 1995 m. bendradarbiavimo pranešimą ir neprieštarauja jokiame taikomos Sutarties ir Bendrijos teismų teisės aktų nuostatų aiškinimui. Nacionaliniams teismams skirtą papildomą informaciją bus galima rasti Komisijos interneto svetainėje.

2. NACIONALINIŲ TEISMŲ VAIDMUO ĮGYVENDINANT VALSTYBĖS PAGALBOS TAISYKLES

2.1. Bendrieji klausimai

2.1.1. Valstybės pagalbos nustatymas

8. Pirmasis klausimas, su kuriuo susiduria nacionaliniai teismai ir trečiosios šalys taikdami Sutarties 87 ir 88 straipsnius, – ar atitinkama priemonė faktiškai yra valstybės pagalba, kaip apibrėžta Sutartyje.
9. Sutarties 87 straipsnio 1 dalyje numatyta: „valstybės narės arba iš jos valstybinių išteklių bet kokia forma suteikta pagalba, kuri, palaikydama tam tikras įmones arba tam tikrų prekių gamybą, iškreipia konkurenciją arba gali ją iškreipti, kai ji daro įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai“.
10. ETT aiškiai nurodė, kad, kaip ir Komisijos atveju, nacionaliniai teismai turi įgaliojimus aiškinti valstybės pagalbos sąvoką⁽⁸⁾.
11. Valstybės pagalbos sąvoka apima ne vien subsidijas⁽⁹⁾. *Inter alia*, ji taip pat apima mokesčių lengvatas, investicijas naudojant valstybės lėšas, kai jos buvo atliktos tokiomis aplinkybėmis, kurioms esant

⁽⁷⁾ 12 % visų teismo sprendimų.

⁽⁸⁾ Sprendimo *Steinike & Weinlig*, 78/76, (1977 m.), Rink. p. 595, 14 punktas; Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, (1996 m.), Rink. p. I-3547, 49 punktas; Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, (1991 m.), Rink. p. I-5505, 10 punktas ir Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, (2006 m.), Rink. p. I-9957, 39 punktas.

⁽⁹⁾ Sprendimo *GIL Insurance ir kiti*, C-308/01, (2004 m.), Rink. p. I-4777, 69 punktas; Sprendimo *Banco Exterior de España prieš Ayuntamiento de Valencia*, C-387/92, (1994 m.), Rink. p. I-877, 13 punktas; Sprendimo *Piaggio*, C-295/97, (1999 m.), Rink. p. I-3735, 34 punktas; Sprendimo *SFEI*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 58 punktas; Sprendimo *Enirisorse*, C-237/04, (2006 m.), Rink. p. I-2843, 42 punktas ir Sprendimo *Italija prieš Komisiją*, C-66/02, (2005 m.), Rink. p. I-10901, 77 punktas.

privatus investuotojas nebūtų suteikęs paramos⁽¹⁰⁾. Šiuo atžvilgiu nėra svarbu, ar valstybės pagalba tiesiogiai suteikia valstybė, ar jos įsteigtos arba paskirtos viešosios arba privačiosios įstaigos, administruojančios pagalbą⁽¹¹⁾. Tačiau kad valstybės skiriama parama būtų laikoma valstybės pagalba, ji turi būti palanki tam tikroms įmonėms arba tam tikrų prekių gamybai (selektyvumas), skirtingai nei bendrosios priemonės, kurioms Sutarties 87 straipsnio 1 dalis netaikoma⁽¹²⁾. Be to, pagalba turi iškraipyti konkurenciją arba turi būti potencialus konkurencijos iškraipymo pavojus ir poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai⁽¹³⁾.

12. Bendrijos teismų praktikoje⁽¹⁴⁾ ir Komisijos priimtuose sprendimuose dažnai atkreipiamas dėmesys į tai, ar tam tikros priemonės prilyginamos valstybės pagalbai. Be to, Komisija priėmė išsamias gaires dėl daugybės sudėtingų klausimų, tokių kaip privataus investuotojo principo⁽¹⁵⁾ ir privataus kreditoriaus kriterijaus⁽¹⁶⁾ taikymas, aplinkybės, kurioms esant valstybės garantijos turi būti laikomos valstybės pagalba⁽¹⁷⁾, valstybės žemės pardavimo tvarka⁽¹⁸⁾, privatizacija ir panašūs valstybės veiksmai⁽¹⁹⁾, *de minimis* ribos neviršijanti pagalba⁽²⁰⁾, eksporto kredito draudimas⁽²¹⁾, tiesioginis verslo apmokestinimas⁽²²⁾, rizikos kapitalo investicijos⁽²³⁾ ir valstybės pagalba moksliniams tyrimams, taikomajai veiklai bei naujovių diegimui⁽²⁴⁾. Teismų praktika, Komisijos gairės ir ankstesni sprendimai gali suteikti vertingos pagalbos nacionaliniams teismams ir potencialiems pareiškėjams dėl valstybės pagalbos.

13. Kilus abejonėms dėl valstybės pagalbos kvalifikavimo, nacionaliniai teismai gali prašyti Komisijos

- ⁽¹⁰⁾ Plg. generalinio advokato F. G. Jacobs išvados sujungtose bylose *Ispanija prieš Komisiją*, C-278/92, C-279/92 ir C-280/92, (1994 m.), Rink. p. I-4103, 28 punktą: „Valstybės pagalba suteikiama, kai valstybė narė leidžia įmonei pasinaudoti lėšomis, kurių, esant įprastoms aplinkybėms, privatus investuotojas, taikydamas įprastus komercinius kriterijus ir nepaisydamas kitų socialinio, politinio arba filantropinio pobūdžio aplinkybių, nesuteiktų.“
- ⁽¹¹⁾ Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją*, 290/83, (1985 m.), Rink. p. 439, 14 punktas ir Sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją*, C-482/99, (2002 m.), Rink. p. I-4397, 36–42 punktai.
- ⁽¹²⁾ Išsamią šio skirtumo analizę galima rasti generalinio advokato M. Darmon išvadoje sujungtose bylose *Sloman Neptun prieš Bodo Ziesemer*, C-72/91 ir C-73/91, (1993 m.), Rink. p. I-887.
- ⁽¹³⁾ *Inter alia*, žr. Sprendimo sujungtose bylose *Air Liquide Industries Belgium*, C-393/04 ir C-41/05, (2006 m.), Rink. p. I-5293, 33–36 punktus; Sprendimo *Cassa di Risparmio de Firenze ir kiti*, C-222/04 (2006 m.), Rink. p. I-289, 139–141 punktus ir Sprendimo *Italija prieš Komisiją*, C-310/99, (2002 m.), Rink. p. I-2289, 84–86 punktus.
- ⁽¹⁴⁾ Geras pavyzdys – Europos Teisingumo Teismo sprendimas *Altmark* byloje, C-280/00, *Altmark Trans GmbH ir Regierungspräsidium Magdeburg prieš Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*, (2003 m.), Rink. p. I-7747.
- ⁽¹⁵⁾ Dėl privataus investuotojo kriterijaus taikymo apskritai žr. Sprendimą *Belgija prieš Komisiją (Tubemeuse)*, C-142/87, (1990 m.), Rink. p. I-959; Sprendimo *Italija prieš Komisiją (Alfa Romeo)*, C-305/89, (1991 m.), Rink. p. I-1603, 19 ir 20 punktus. Detaliai jis išaiškintas Sprendimo sujungtose bylose *Westdeutsche Landesbank Girozentrale prieš Komisiją*, T-228/99 ir T-233/99, (2003 m.), Rink. II-435, 245 punkte ir toliau. Taip pat žr. Biuletinį EB 9-1984, įtrauktą į Europos Bendrijų konkurencijos teisės IIA tomą, ir Komisijos komunikatą dėl EEB sutarties 92 ir 93 straipsnių ir Komisijos direktyvos 80/723/EEB 5 straipsnio taikymo gamybos sektoriaus valstybės įmonėms (OL C 307, 1993 11 13, p. 3). Dėl šio principo taikymo oro uostų finansavimui žr. Bendrijos gaires dėl oro uostų finansavimo ir valstybės pagalbos oro transporto bendrovių veiklai iš regioninių oro uostų pradėti (OL C 312, 2005 12 9, p. 1, 42–52 punktai).
- ⁽¹⁶⁾ Sprendimo *Ispanija prieš Komisiją*, C-342/96, (1999 m.), Rink. p. I-2459, 34 punktas ir Sprendimo *DM Transport*, C-256/97, (1999 m.), Rink. p. I-3913, 25 punktas.
- ⁽¹⁷⁾ Komisijos pranešimas dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo garantijomis suteikiamai valstybės pagalbai (OL C 155, 2008 6 20, p. 10).
- ⁽¹⁸⁾ Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos elementų valdžios institucijoms parduodant žemę ir pastatus (OL C 209, 1997 7 10, p. 3).
- ⁽¹⁹⁾ XXIII Konkurencijos politikos ataskaitos 401–402 punktai ir Sprendimas *Ispanija prieš Komisiją*, C-278/92, (1994 m.), Rink. p. I-4103.
- ⁽²⁰⁾ 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (OL L 379, 2006 12 28, p. 5); 2007 m. liepos 24 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 875/2007 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* valstybės pagalbai žuvininkystės sektoriuje ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1860/2004 (OL L 193, 2007 7 25, p. 6) ir 2007 m. gruodžio 20 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1535/2007 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai žemės ūkio produktų gamybos sektoriuje (OL L 337, 2007 12 21, p. 35).
- ⁽²¹⁾ Komisijos komunikatas valstybėms narėms pagal Europos Bendrijos sutarties [93 straipsnio 1 dalį] dėl Sutarties [92] ir [93] straipsnių taikymo trumpalaikiam eksporto kredito draudimui (OL C 281 1997 9 17, p. 4), su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais Komisijos pranešimu valstybėms narėms, iš dalies keičiančiu pranešimą pagal EB sutarties [93 straipsnio 1 dalį] taikant Sutarties [92] ir [93] straipsnius trumpalaikio eksporto kredito draudimui (OL C 325, 2005 12 22, p. 22).
- ⁽²²⁾ Komisijos pranešimas dėl valstybės pagalbos taisyklių taikymo su tiesioginiu verslo apmokestinimu susijusioms priemonėms (OL C 384, 1998 12 10, p. 3).
- ⁽²³⁾ Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos rizikos kapitalo investicijoms į mažąsias ir vidutines įmones skatinti (OL C 194, 2006 8 18, p. 2).
- ⁽²⁴⁾ Bendrijos valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, taikomajai veiklai ir naujovių diegimui sistema (OL C 323, 2006 12 30, p. 1).

nuomonės pagal šio pranešimo 3 skirsnį. Tai neapriboja galimybės ir (arba) pareigos nacionaliniam teismui perduoti bylą ETT ir prašyti priimti prejudicinį sprendimą pagal Sutarties 234 straipsnį.

2.1.2. Sustabdymo pareiga

14. Pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį valstybės narės negali įgyvendinti valstybės pagalbos priemonių be išankstinio Komisijos leidimo (sustabdymo pareiga):

„Apie visus ketinimus suteikti ar pakeisti pagalbą Komisija turi būti laiku informuojama, kad ji galėtų pateikti savo pastabas. Jeigu Komisija mano, kad tokie ketinimai pagal 87 straipsnį yra nesuderinami su bendrąja rinka, ji nedelsdama pradeda šio straipsnio 2 dalyje nustatytą procedūrą. Atitinkama valstybė narė savo pasiūlytų priemonių neįgyvendina tol, kol nepriimamas galutinis sprendimas.“⁽²⁵⁾

15. Tačiau yra daugybė aplinkybių, kurioms esant valstybės pagalba gali būti teisėtai įgyvendinama be Komisijos leidimo:

a) kai priemonei taikomas pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 994/98 dėl Europos bendrijos steigimo sutarties 92 ir 93 straipsnių taikymo kai kurioms horizontalios valstybės pagalbos rūšims⁽²⁶⁾ (įgaliojimus suteikiantis reglamentas) priimtas bendrosios išimties reglamentas. Kai priemonė atitinka visus bendrosios išimties reglamente nustatytus reikalavimus, valstybė narė atleidžiama nuo pareigos informuoti apie planuojamą pagalbos priemonę, o sustabdymo pareiga netaikoma. Remdamasi įgaliojimus suteikiančiu reglamentu Komisija iš pradžių patvirtino keletą bendrosios išimties reglamentų⁽²⁷⁾, iš kurių kai kuriuos šiuo metu pakeitė 2008 m. rugpjūčio 6 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 800/2008, skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (bendrasis bendrosios išimties reglamentas)⁽²⁸⁾;

b) panašiai sustabdymo pareiga netaikoma esamai pagalbai⁽²⁹⁾. Be kitų dalykų, tai apima pagalbą, suteiktą pagal schemą, buvusią prieš valstybei narei įstojant į Europos Sąjungą, arba pagal anksčiau Komisijos patvirtintą schemą⁽³⁰⁾.

⁽²⁵⁾ Sustabdymo pareiga atkartojama 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 659/1999, nustatančio išsamias EB sutarties [93] straipsnio taikymo taisykles, 3 straipsnyje (OL L 83, 1999 3 27, p. 1) (procedūrinis reglamentas). Dėl tikslaus pagalbos suteikimo laiko žr. 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamento (EB) Nr. 1998/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (OL L 379, 2006 12 28, p. 5), 10 konstatuojamąją dalį.

⁽²⁶⁾ OL L 142, 1998 5 14, p. 1.

⁽²⁷⁾ 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 68/2001 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo pagalbai mokymui (OL L 10, 2001 1 13, p. 20); 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 70/2001 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms (OL L 10, 2001 1 13, p. 33); 2002 m. gruodžio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2204/2002 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai, teikiamai užimtumui (OL L 337, 2002 12 13, p. 3) ir 2006 m. spalio 24 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1628/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo nacionalinei regioninei investicinei pagalbai (OL L 302, 2006 11 1, p. 29). Mažosioms ir vidutinėms įmonėms, mokymui ir užimtumui taikomo bendrosios išimties reglamento galiojimo terminas buvo pratęstas iki 2008 m. birželio 30 d., 2006 m. gruodžio 20 d. priėmus Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1976/2006, iš dalies keičiantį reglamentus (EB) Nr. 2204/2002, (EB) Nr. 70/2001 ir (EB) 68/2001 dėl jų taikymo laikotarpio pratęsimo (OL L 368, 2006 12 23, p. 85). Konkretūs bendrosios išimties reglamentai taikomi žuvininkystės ir žemės ūkio sektoriuje. Žr. 2008 m. liepos 22 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 736/2008 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurios verčiasi žuvininkystės produktų gamyba, perdirbimu ir prekyba (OL L 201, 2008 7 30, p. 16) ir 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1857/2006 dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms, kurios verčiasi žemės ūkio produktų gamyba, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 70/2001 (OL L 358, 2006 12 16, p. 3).

⁽²⁸⁾ OL L 214, 2008 8 9, p. 3. Bendrasis bendrosios išimties reglamentas įsigaliojo 2008 m. rugpjūčio 29 d. Perėjimą prie naujosios tvarkos reglamentuojančios taisyklės išdėstytos jo 44 straipsnyje.

⁽²⁹⁾ Žr. 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 659/1999, nustatančio išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999 3 27, p. 1), 1 straipsnio b dalį.

⁽³⁰⁾ Tai netaikoma, kai pačioje schemoje numatytas reikalavimas apie tam tikrų rūšių pagalbą pranešti atskirai. Dėl esamos pagalbos sąvokos taip pat žr. Sprendimo *Namur-Les assurances du crédit* prieš *Office national du du croire* ir Belgijos valstybę, C-44/93, (1994 m.), Rink. I-3829, 28–34 punktus.

16. Nacionaliniame teisme nagrinėjama byla dėl valstybės pagalbos kartais gali būti susijusi su bendrosios išimties reglamento taikymu ir esama arba patvirtinta pagalbos schema arba jais abiem. Spręsdamas dėl tokio reglamento ar schemos taikymo, nacionalinis teismas gali tik nustatyti, ar visos reglamento arba schemos sąlygos yra tenkinamos. Jeigu taip nėra, jis negali vertinti pagalbos priemonės suderinamumo, nes šis vertinimas priklauso išimtinai Komisijos kompetencijai ⁽³¹⁾.
17. Jei nacionaliniam teismui reikia nustatyti, ar priemonė patenka į patvirtintą valstybės pagalbos schemą, jis gali tik patikrinti, ar tenkinamos visos sprendimo dėl patvirtinimo sąlygos. Kai nacionaliniu lygmeniu iškelti klausimai yra susiję su Komisijos sprendimo galiojimu, nacionalinis teismas neturi kompetencijos pats pripažinti Bendrijos institucijų aktų negaliojančiais ⁽³²⁾. Jeigu kyla klausimas dėl galiojimo, nacionalinis teismas gali, o kai kuriais atvejais privalo, perduoti bylą ETT ir prašyti priimti prejudicinį sprendimą ⁽³³⁾. Atsižvelgiant į teisinio tikrumo principą, kaip jį yra išaiškinęs ETT, galimybė ginčyti susijusio Komisijos sprendimo galiojimą remiantis prejudiciniu sprendimu prarandama, kai ieškovas neabejotinai galėjo ginčyti Komisijos sprendimą Bendrijos teismuose pagal Sutarties 230 straipsnį, tačiau to nepadarė ⁽³⁴⁾.
18. Nacionalinis teismas gali prašyti Komisijos pateikti nuomonę pagal šio pranešimo 3 skirsnį, jeigu jis abejoja dėl bendrosios išimties reglamento taikymo arba esamos ar patvirtintos valstybės pagalbos schemos.

2.1.3. Komisijos ir nacionalinių teismų vaidmuo

19. ETT keletą kartų patvirtino, kad ir nacionaliniai teismai, ir Komisija valstybės pagalbos taisyklių įgyvendinimo srityje atlieka esminius, tačiau skirtingus vaidmenis ⁽³⁵⁾.
20. Pagrindinis Komisijos vaidmuo – remiantis Sutarties 87 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytais kriterijais atlikti siūlomos pagalbos priemonės suderinamumo su bendrąja rinka vertinimą. Šis suderinamumo vertinimas yra išimtinė Komisijos pareiga, kuriai taikoma Bendrijos teismų peržiūra. Pagal nusistovėjusią ETT praktiką nacionaliniai teismai neturi įgaliojimų paskelbti, kad valstybės pagalbos priemonė yra suderinama su Sutarties 87 straipsnio 2 arba 3 dalimi ⁽³⁶⁾.
21. Nacionalinio teismo vaidmuo priklauso nuo ginčijamos valstybės pagalbos priemonės ir to, ar apie ją buvo tinkamai pranešta Komisijai ir ji suteikė leidimą:
- a) dažnai nacionalinių teismų yra prašoma įsikišti tais atvejais, kai valstybės narės valdžios institucija ⁽³⁷⁾ suteikė pagalbą nesilaikydama sustabdymo pareigos. Ši situacija susidaro dėl to, kad apie pagalbą apskritai nebuvo pranešta, arba dėl to, kad valdžios institucija ją įgyvendino prieš Komisijai suteikiant leidimą. Tokiais atvejais nacionaliniai teismai turėtų užtikrinti privačių asmenų, kurie nukentėjo dėl neteisėtos pagalbos įgyvendinimo, teisių apsaugą ⁽³⁸⁾;

⁽³¹⁾ Žr. 20 punktą.

⁽³²⁾ Sprendimo *Lucchini*, C-119/05, (2007 m.), Rink. p. I-6199, 53 punktas.

⁽³³⁾ Sprendimo *Salt Union prieš Komisiją*, T-330/94, (1996 m.), Rink. p. II-1475, 39 punktas.

⁽³⁴⁾ Sprendimo *TWD Textilwerke Deggendorf prieš Vokietiją*, C-188/92, (1994 m.), Rink. p. I-833, 17, 25 ir 26 punktai; taip pat žr. Sprendimo sujungtose bylose *Atzeni ir kiti*, C-346/03 ir C-529/03, (2006 m.), Rink. p. I-1875, 31 punktą ir Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją*, (*Scott*), C-232/05, (2006 m.) Rink. p. I-10071 59 punktą.

⁽³⁵⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 37 punktas; Sprendimo sujungtose bylose *Van Calster ir Cleeren*, C-261/01 ir C-262/01, (2003 m.), Rink. p. I-12249, 74 punktas ir Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 41 punktas.

⁽³⁶⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, (2008 m.), Rink. p. I-469, 38 punktas; Sprendimo *Lornoy ir kiti prieš Belgijos valstybę*, C-17/91, (1992 m.), Rink. p. I-6523, 30 punktas ir Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 14 punktas.

⁽³⁷⁾ Tai apima nacionalinio, regiono ir vietos lygio valdžios institucijas.

⁽³⁸⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 38 ir 44 punktai; Sprendimo sujungtose bylose *Van Calster ir Cleeren*, C-261/01 ir C-262/01, minėto 35 išnašoje, 75 punktas ir Sprendimo *Piaggio*, C-295/97, minėto 9 išnašoje, 31 punktas.

- b) nacionaliniai teismai taip pat atlieka svarbų vaidmenį vykdamas sprendimus dėl susigrąžinimo, kurie buvo priimti pagal 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 659/1999, nustatančio išsamias EB Sutarties 93 straipsnio taikymo taisykles⁽³⁹⁾ (procedūrinis reglamentas), 14 straipsnio 1 dalį, kai Komisija, atlikusi vertinimą, nustato, kad neteisėtai suteikta pagalba nesuderinama su bendrąja rinka, ir reikalauja, kad atitinkama valstybė narė susigrąžintų nesuderinamą pagalbą iš pagalbos gavėjo. Nacionaliniai teismai tokiais atvejais paprastai yra įtraukiami pagalbos gavėjams pareiškus ieškinius dėl nacionalinės valdžios institucijos priimto prašymo sumokėti išmokėtą sumą teisėtumo peržiūrėjimo. Vis dėlto, atsižvelgiant į nacionalinę procesinę teisę, galimi ir kitų rūšių ieškiniai (kaip antai, valstybės narės valdžios institucijų ieškiniai pagalbos gavėjui, siekiant visiškai įgyvendinti Komisijos sprendimą dėl susigrąžinimo).
22. Saugant asmenų interesus, nacionaliniai teismai privalo visiškai atsižvelgti į Sutarties 88 straipsnio 3 dalies veiksmingumą ir tiesioginį taikymą⁽⁴⁰⁾ bei Bendrijos interesus⁽⁴¹⁾.
23. Nacionalinių teismų vaidmuo tokiose situacijose išsamiau aptariamas 2.2 ir 2.3 skirsniuose.

2.2. Nacionalinių teismų vaidmuo įgyvendinant Sutarties 88 straipsnio 3 dalį: neteisėta valstybės pagalba

24. Kaip iš Sutarties 81 ir 82 straipsnių, taip ir iš Sutarties 88 straipsnio 3 dalyje nustatytos sustabdymo pareigos išplaukia tiesiogiai įgyvendinamos nukentėjusių šalių (kaip antai, pagalbos gavėjo konkurentų) individualios teisės. Šios nukentėjusios šalys savo teises gali įgyvendinti pareikšdamos ieškinį pagalbą suteikusiai valstybei narei kompetentingame nacionaliniame teisme. Spręsti tokius ieškinius ir taip užtikrinti konkurentų teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį yra viena iš svarbiausių nacionalinių teismų funkcijų valstybės pagalbos srityje.
25. Pagrindinis nacionalinių teismų vaidmuo šiuo atveju atsiranda taip pat dėl to, kad Komisijos turimi įgaliojimai apsaugoti konkurentus ir kitas trečiąsias šalis nuo neteisėtos pagalbos yra riboti. Svarbiausia, kaip ETT nusprendė *Boussac*⁽⁴²⁾ ir *Tubemeuse*⁽⁴³⁾ bylose, yra tai, kad Komisija negali priimti galutinio sprendimo dėl susigrąžinimo vien dėl to, kad apie pagalbą nebuvo pranešta pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Todėl Komisija privalo atlikti visapusišką suderinamumo vertinimą, nepaisant to, ar buvo laikomasi sustabdymo pareigos⁽⁴⁴⁾. Šis vertinimas gali užtrukti, o Komisijos įgaliojimams priimti išankstinius įsakymus dėl pagalbos susigrąžinimo taikomi labai griežti teisiniai reikalavimai⁽⁴⁵⁾.
26. Dėl to nacionaliniams teismams pateikę ieškinius konkurentai ir kitos trečiosios šalys, nukentėję nuo neteisėtos valstybės pagalbos, gali pasinaudoti svarbiomis teisių gynimo priemonėmis. Nacionaliniuose teismuose galima pasinaudoti šiomis teisių gynimo priemonėmis:

⁽³⁹⁾ OL L 83, 1999 3 27, p. 1.

⁽⁴⁰⁾ Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 11 ir 12 punktai ir Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 39 ir 40 punktai.

⁽⁴¹⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 48 punktas.

⁽⁴²⁾ Sprendimas *Prancūzija prieš Komisiją*, (*Boussac*), C-301/87, (1990 m.), Rink. p. I-307.

⁽⁴³⁾ Sprendimas *Belgija prieš Komisiją*, (*Tubemeuse*), C-142/87, (1990 m.), Rink. p. I-959.

⁽⁴⁴⁾ Sprendimo *Prancūzija prieš Komisiją*, (*Boussac*), C-301/87, minėto 42 išnašoje, 17–23 punktai; Sprendimo *Belgija prieš Komisiją*, (*Tubemeuse*), C-142/87, minėto 43 išnašoje, 15–19 punktai; Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 14 punktas ir Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 38 punktas.

⁽⁴⁵⁾ Plg. procedūrinio reglamento 11 straipsnio 2 dalį, kurioje reikalaujama, kad nebūtų jokių abejonių dėl atitinkamos priemonės pagalbinio pobūdžio, kad būtų imamasi skubių priemonių ir kad būtų didelė rimtos ir nepataisomos žalos konkurentui rizika.

- a) draudimu išmokėti neteisėtą pagalbą;
- b) neteisėtos pagalbos susigrąžinimu (nepaisant jos suderinamumo);
- c) neteisėtų palūkanų susigrąžinimu;
- d) žalos atlyginimu konkurentams ir kitoms trečiosioms šalims; ir
- e) laikinosiomis apsaugos priemonėmis, nukreiptomis į neteisėtą pagalbą.

27. Kiekvienas iš šių teisių gynimo būdų išsamiau aprašomas 2.2.1–2.2.6 skirsniuose.

2.2.1. Draudimas išmokėti neteisėtą pagalbą

28. Nacionaliniai teismai yra įpareigoti užtikrinti asmenų, nukentėjusių nuo sustabdymo pareigos pažeidimų, teisių apsaugą. Dėl to nacionaliniai teismai privalo pagal nacionalinę teisę nustatyti visas tinkamas teises pasekmes pažeidus Sutarties 88 straipsnio 3 dalį⁽⁴⁶⁾. Tačiau nacionalinių teismų pareigos nėra apribotos vien jau išmokėta neteisėta valstybės pagalba. Jos taip pat apima atvejus, kai rengiamasi atlikti neteisėtą išmokėjimą. Pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį viena iš nacionalinių teismų pareigų – užtikrinti asmenų teisių apsaugą nuo galimo jų nesilaikymo⁽⁴⁷⁾. Kai neteisėtą pagalbą rengiamasi išmokėti, nacionalinis teismas yra įpareigotas užkirsti kelią šiam mokėjimui atlikti.
29. Nacionalinių teismų pareiga užkirsti kelią neteisėtos pagalbos išmokai gali atsirasti įvairiais procesiniais atvejais, priklausomai nuo ieškinių, kuriuos galima pareikšti pagal nacionalinę teisę, rūšių. Labai dažnai ieškovas sieks ginčyti nacionalinio akto, kuriuo suteikiama neteisėta valstybės pagalba, galiojimą. Tokiais atvejais logiška, kad nacionalinis teismas, pripažinęs, jog pagalbą suteikiantis aktas negalioja dėl to, kad valstybė narė pažeidė Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, turės uždrausti atlikti neteisėtą mokėjimą⁽⁴⁸⁾.

2.2.2. Neteisėtos pagalbos susigrąžinimas

30. Nacionalinis teismas, susidūręs su neteisėtai suteikta pagalba, privalo nustatyti visas teises pasekmes, kurios pagal nacionalinę teisę atsiranda dėl tokios neteisėtos pagalbos. Dėl to nacionalinis teismas iš esmės privalo priimti sprendimą, pagal kurį pagalbos gavėjas turi grąžinti visą neteisėtai suteiktą pagalbą⁽⁴⁹⁾. Nurodydamas grąžinti visą neteisėtai suteiktą pagalbą nacionalinis teismas vykdo savo pareigą užtikrinti individualių ieškovo (kaip antai konkurento) teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Todėl nacionalinio teismo susigrąžinimo pareiga nepriklauso nuo pagalbos priemonės suderinamumo su Sutarties 87 straipsnio 2 ir 3 dalimis.

⁽⁴⁶⁾ Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 12 punktas; Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 40 punktas; Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 47 punktas ir Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 41 punktas.

⁽⁴⁷⁾ Žr. 38 išnašoje minimas nuorodas.

⁽⁴⁸⁾ Dėl pagalbos skyrimo akto negaliojimo tais atvejais, kai valstybė narė pažeidė EB sutarties 88 straipsnio 3 dalį, žr. Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 12 punktą; kaip pavyzdį taip pat žr. 2003 m. balandžio 4 d. Vokietijos federalinio teisingumo teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimą V ZR 314/02, VIZ 2003, 340 ir 2004 m. sausio 20 d. sprendimą XI ZR 53/03, NVwZ 2004, 636.

⁽⁴⁹⁾ Sprendimo *Xunta de Galicia*, C-71/04, (2005 m.), Rink. p. I-7419, 49 punktas; Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 40 ir 68 punktai ir Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 12 punktas.

31. Kadangi nacionaliniai teismai privalo nurodyti grąžinti visą neteisėtai suteiktą pagalbą, nepaisant jos suderinamumo, nacionaliniame teisme pagalbą galima susigrąžinti greičiau nei padavus skundą Komisijai. Iš tikrųjų nacionalinis teismas, priešingai nei Komisija⁽⁵⁰⁾, gali ir privalo tik nustatyti, ar priemonė yra valstybės pagalba ir ar jai taikoma sustabdymo pareiga.
32. Tačiau nacionalinių teismų susigrąžinimo pareiga nėra absoliuti. Atsižvelgiant į sprendimą *SFEI* byloje⁽⁵¹⁾, gali būti išimtinių aplinkybių, kurioms esant neteisėtos valstybės pagalbos susigrąžinimas būtų netinkamas. Šiuo atveju taikoma teisinė nuostata turėtų būti panaši į pagal procedūrinio reglamento 14 ir 15 straipsnius taikomą nuostatą⁽⁵²⁾. Kitaip tariant, aplinkybėmis, kurios nekludo Komisijai priimti sprendimo dėl susigrąžinimo, negalima pateisinti to, kad nacionalinis teismas susilaiko ir nenurodo grąžinti visos pagalbos pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Principai, kuriuos Bendrijos teismai taiko šiuo atžvilgiu, yra labai griežti⁽⁵³⁾. Visų pirma ETT nuolat pripažindavo, kad, iš principo, neteisėtai suteiktos pagalbos gavėjas negali remtis teisėtais lūkesčiais, prieštaraudamas Komisijos vykdomajam raštui dėl susigrąžinimo⁽⁵⁴⁾. Taip yra dėl to, kad rūpestingas verslininkas turėjo galimybę patikrinti, ar apie jo gaunamą pagalbą buvo pranešta⁽⁵⁵⁾.
33. Norėdamas pagrįsti, dėl ko nebuvo pareikalauta grąžinti pagalbą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, nacionalinis teismas privalo remtis specifiniu ir konkrečiu faktu, suteikusių pagalbos gavėjui teisėtų lūkesčių⁽⁵⁶⁾. Taip gali būti tuo atveju, jeigu Komisija pati suteikė aiškias garantijas, kad atitinkama priemonė nėra valstybės pagalba arba kad jai netaikoma sustabdymo pareiga⁽⁵⁷⁾.
34. Sprendime *CELF* byloje⁽⁵⁸⁾ ETT išaiškino, kad nacionalinio teismo pareiga pareikalauti grąžinti visą neteisėtą valstybės pagalbą nustoja egzistuoti, jeigu iki to laiko, kai nacionalinis teismas priima sprendimą, Komisija jau nusprendė, kad pagalba yra suderinama su bendrąja rinka. Kadangi sustabdymo pareigos tikslas – užtikrinti, kad tik suderinama pagalba gali būti įgyvendinama, šis tikslas negali būti ginčijamas, kai Komisija jau patvirtino jos suderinamumą⁽⁵⁹⁾. Todėl nacionalinio teismo pareiga užtikrinti asmenų teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį išlieka, kol Komisija vis dar nepriėmė sprendimo, nepaisant to, ar procesas Komisijoje vyksta, ar ne⁽⁶⁰⁾.
- ⁽⁵⁰⁾ Kuri turi atlikti suderinamumo vertinimą, prieš nurodydama susigrąžinti suteiktą pagalbą, žr. 44 išnašoje minimas nuorodas.
- ⁽⁵¹⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 70 ir 71 punktai, nuoroda į generalinio advokato F. G. Jacobs išvadą šioje byloje, 73–75 punktai; taip pat žr. Sprendimo *RSV prieš Komisiją*, 223/85, (1987 m.), Rink. p. 4617, 17 punktą ir Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-5/89, (1990 m.), Rink. p. I-3437, 16 punktą.
- ⁽⁵²⁾ Dėl šiuo atveju taikomos nuostatos žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvados byloje *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėtoje 8 išnašoje, 75 punktą.
- ⁽⁵³⁾ 14 straipsnis tik nustato Komisijos susigrąžinimo pareigos išimtį, kai susigrąžinimas prieštarautų bendriesiems Bendrijos teisės principams. Vienintelis atvejis, kai valstybė gali neįgyvendinti Komisijos sprendimo dėl susigrąžinimo, yra tuomet, kai objektyviai tokio susigrąžinimo negalima atlikti, plg. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-177/06, (2007 m.), Rink. p. I-7689, 46 punktą. Taip pat žr. Komisijos pranešimo dėl veiksmingo Komisijos sprendimų, kuriais valstybėms narėms nurodoma susigrąžinti neteisėtą ir nesuderinamą valstybės pagalbą, įgyvendinimo (OL C 272, 2007 11 15, p. 4), 17 punktą.
- ⁽⁵⁴⁾ Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-5/89, minėto 51 išnašoje, 14 punktas; Sprendimo *Ispanija prieš Komisiją*, C-169/95, (1997 m.), Rink. p. I-135, 51 punktas ir Sprendimo *Unicredito Italiano*, C-148/04, (2005 m.), Rink. p. I-11137, 104 punktas.
- ⁽⁵⁵⁾ Sprendimo *Komisija prieš Vokietiją*, C-5/89, minėto 51 išnašoje, 14 punktas; Sprendimo *Alcan Deutschland*, C-24/95, (1997 m.), Rink. p. I-1591, 25 punktas ir Sprendimo sujungtose bylose *Atzeni ir kiti*, C-346/03 ir C-529/03, minėto 34 išnašoje, 64 punktas.
- ⁽⁵⁶⁾ Žr. generalinio advokato F. G. Jacobs išvados byloje *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėtoje 8 išnašoje, 73 punktą ir Sprendimo *RSV prieš Komisiją*, 223/85, minėto 51 išnašoje, 17 punktą.
- ⁽⁵⁷⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Belgija ir Forum 187 prieš Komisiją*, C-182/03 ir C-217/03, (2006 m.), Rink. p. I-5479, 147 punktas.
- ⁽⁵⁸⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 45, 46 ir 55 punktai ir 2008 m. gruodžio 11 d. Sprendimo byloje *Wienstrom*, C-384/07, dar nepaskelbto, 28 punktas.
- ⁽⁵⁹⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 49 punktas.
- ⁽⁶⁰⁾ Teismo sprendime aiškiai patvirtinama suteiktos pagalbos susigrąžinimo pareiga, kurią ETT nustatė savo ankstesniuose sprendimuose, plg. Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 41 punktą.

35. Komisijai priėmus teigiamą sprendimą, nacionalinis teismas pagal *Bendrijos teisę* nebeturi pareigos reikalauti grąžinti visą pagalbą, ETT taip pat aiškiai pripažįsta, kad susigrąžinimo pareiga gali būti nustatyta *nacionalinėje teisėje* ⁽⁶¹⁾. Tačiau kai tokia susigrąžinimo pareiga egzistuoja, tai nepažeidžia valstybės narės teisės vėliau pakartotinai įgyvendinti pagalbą.

36. Kai nacionalinis teismas nusprendžia, kad neteisėta pagalba buvo išmokėta pažeidus Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, jis, siekdamas nustatyti susigrąžinamos sumos dydį, privalo įvertinti pagalbą skaičiais. Bendrijos teismų praktika dėl Sutarties 87 straipsnio 1 dalies taikymo ir Komisijos gairės bei ankstesnių sprendimų praktika turėtų padėti teismui spręsti šį klausimą. Jeigu nacionalinis teismas susiduria su sunkumais apskaičiuodamas pagalbos dydį, jis gali prašyti Komisijos paramos, kaip nustatyta šio pranešimo 3 skirsnyje.

2.2.3. Palūkanų susigrąžinimas

37. Neteisėtos pagalbos ekonominis pranašumas nėra vien jos nominalioji suma. Be to, pagalbos gavėjas įgyja finansinį pranašumą, atsirandantį dėl išankstinio pagalbos įgyvendinimo. Taip yra dėl to, kad, jei apie pagalbą būtų buvę pranešta Komisijai, išmoka būtų buvusi išmokėta vėliau arba iš viso neišmokėta. Tai būtų įpareigoję pagalbos gavėją skolintis atitinkamas lėšas kapitalo rinkose, įskaitant rinkoje galiojančias palūkanų normas.

38. Dėl šio pernelyg ilgo laiko pranašumo, jei susigrąžinti pagalbą nurodo Komisija, pagal procedūrinio reglamento 14 straipsnio 2 dalį reikalaujama susigrąžinti ne vien nominaliąją pagalbos sumą, bet taip pat ir palūkanas, atsiradusias nuo tos dienos, kai neteisėta pagalba buvo perduota pagalbos gavėjui disponuoti, iki dienos, kai ji buvo veiksmingai susigrąžinta. Šiuo atveju taikoma palūkanų norma yra nustatyta 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 794/2004, įgyvendinančiame Tarybos reglamentą (EB) Nr. 659/1999, nustatantį išsamias EB sutarties [93] straipsnio taikymo taisykles, (įgyvendinimo reglamentas) ⁽⁶²⁾.

39. Sprendime *CELF* byloje ETT išaiškino, kad poreikis kompensuoti finansinį pranašumą, atsiradusį dėl išankstinio pagalbos įgyvendinimo (toliau – neteisėtos palūkanos), yra viena iš nacionalinių teismų pareigų pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Taip yra todėl, kad iš anksto įgyvendinus neteisėtą pagalbą, konkurentams bent jau bus pakenkta, atsižvelgiant į aplinkybes, anksčiau, nei konkurenciniu požiūriu jie nukentėtų nuo kokios nors pagalbos. Todėl pagalbos gavėjui buvo suteiktas per didelis pranašumas ⁽⁶³⁾.

40. Nacionalinio teismo pareiga pareikalauti grąžinti neteisėtas palūkanas gali atsirasti dviem skirtingais atvejais:

a) nacionalinis teismas paprastai privalo pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį pareikalauti grąžinti visą neteisėtą pagalbą. Tokiu atveju neteisėtos palūkanos turi būti pridedamos prie pradinės pagalbos sumos, nustatant visą susigrąžinamą sumą;

⁽⁶¹⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 53 ir 55 punktai.

⁽⁶²⁾ OL L 140, 2004 4 30, p. 1. Dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo žr. Komisijos komunikatą dėl orientacinių ir diskonto normų nustatymo metodo pakeitimo (OL C 14, 2008 1 19, p. 6) (orientacinių dydžių komunikatas).

⁽⁶³⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 50–52 ir 55 punktai.

- b) tačiau nacionaliniai teismai taip pat privalo nurodyti susigrąžinti neteisėtas palūkanas tais išimtiniais atvejais, kai nėra pareigos pareikalauti grąžinti visą pagalbą. Todėl, kaip patvirtinta *CELF* byloje, nacionalinio teismo pareiga pareikalauti grąžinti neteisėtas palūkanas išlieka net ir tada, kai Komisija priima teigiamą sprendimą⁽⁶⁴⁾. Tai gali būti ypač svarbu potencialiems ieškovams, nes šis sprendimas suteikia galimybes sėkmingai ginti teises taip pat ir tais atvejais, kai Komisija jau paskelbė, kad pagalba yra suderinama su bendrąja rinka.

41. Norėdami laikytis susigrąžinimo pareigos, susijusios su neteisėtomis palūkanomis, nacionaliniai teismai turi nustatyti susigrąžinamų palūkanų dydį. Šiuo atveju taikomi toliau nurodyti principai:

- a) pradinis rodiklis yra nominalioji pagalbos suma⁽⁶⁵⁾;
- b) nustatydami taikytiną palūkanų normą ir apskaičiavimo metodą, nacionaliniai teismai turėtų atsižvelgti į tai, kad nacionalinio teismo susigrąžinamų neteisėtų palūkanų tikslas yra toks pat, kaip ir Komisijos susigrąžinamų palūkanų pagal procedūrinio reglamento 14 straipsnį. Be to, ieškiniai dėl neteisėtų palūkanų susigrąžinimo yra Bendrijos teisės ieškiniai, tiesiogiai pagrįsti Sutarties 88 straipsnio 3 dalimi⁽⁶⁶⁾. Todėl šiems ieškiniams taikomi šio pranešimo 2.4.1 skirsnyje aprašyti lygiavertiškumo ir veiksmingumo principai;
- c) kad būtų užtikrintas procedūrinio reglamento 14 straipsnio ir veiksmingumo reikalavimo laikymasis, Komisija mano, kad nacionalinio teismo taikomas palūkanų apskaičiavimo metodas negali būti mažiau griežtas nei nustatytasis įgyvendinimo reglamente⁽⁶⁷⁾. Todėl neteisėtos palūkanos privalo būti skaičiuojamos kaupiamuoju principu, o taikytina palūkanų norma negali būti mažesnė nei orientacinė norma⁽⁶⁸⁾;
- d) be to, Komisijos nuomone, atsižvelgiant į lygiavertiškumo principą, kai palūkanų normos skaičiavimo taisyklės pagal nacionalinę teisę yra griežtesnės nei nustatytosios įgyvendinimo reglamente, nacionalinis teismas ieškiniams, pareikštiems pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, taip pat turės taikyti griežtesnes nacionalines taisykles;
- e) pradinė palūkanų skaičiavimo data visada bus diena, kai neteisėta pagalba buvo perduota pagalbos gavėjui disponuoti. Pabaigos data priklauso nuo situacijos, buvusios nacionaliniam teismui priimant sprendimą. Jeigu, kaip išaiškinta *CELF* byloje, Komisija jau patvirtino pagalbą, pabaigos data yra Komisijos sprendimo priėmimo data. Priešingu atveju neteisėtos palūkanos kaupiamos per visą neteisėtumo laikotarpį iki datos, kai pagalbos gavėjas faktiškai išmoka suteiktą pagalbą. Kaip patvirtinta *CELF* byloje, neteisėtos palūkanos taip pat turi būti nustatomos ir laikotarpiui nuo teigiamo Komisijos sprendimo priėmimo iki vėlesnio Bendrijos teismų šio sprendimo panaikinimo⁽⁶⁹⁾.

⁽⁶⁴⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 52 ir 55 punktai.

⁽⁶⁵⁾ Žr. 36 punktą. Nuo nominaliosios pagalbos sumos mokamus mokesčius susigrąžinant pagalbą galima atimti, žr. Sprendimo *Siemens prieš Komisiją*, T-459/93, (1995 m.), Rink. p. II-1675, 83 punktą.

⁽⁶⁶⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 52 ir 55 punktai.

⁽⁶⁷⁾ Žr. įgyvendinimo reglamento V skyrių.

⁽⁶⁸⁾ Žr. 62 išnašą.

⁽⁶⁹⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 69 punktą.

42. Kilus abejonėms, nacionalinis teismas gali prašyti Komisijos paramos pagal šio pranešimo 3 skirsnį.

2.2.4. Reikalavimai atlyginti žalą

43. Pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį nacionaliniai teismai taip pat gali tenkinti reikalavimus atlyginti žalą, kurią pagalbos gavėjas sukėlė konkurentams ir kitoms trečiosioms šalims dėl neteisėtos valstybės pagalbos⁽⁷⁰⁾. Tokie ieškiniai dėl žalos atlyginimo paduodami valstybės pagalbą suteikusiai valdžios institucijai. Jie pirmiausia yra svarbūs ieškovo, nes, priešingai nei ieškiniai, kuriais siekiama vien susigrąžinti pagalbą, sėkmingas ieškinyms dėl žalos atlyginimo tiesiogiai kompensuoja ieškovo patirtus nuostolius.

44. ETT ne kartą yra nusprendęs, kad trečiosios šalys, kurioms buvo pakenkta, gali pareikšti tokius ieškinius dėl žalos atlyginimo pagal *nacionalinę teisę*⁽⁷¹⁾. Akivaizdu, kad tokie ginčai priklauso nuo nacionalinės teisės taisyklių. Todėl teisiniai pagrindai, kuriais ieškovai rėmėsi praityje, Bendrijoje labai skiriasi.

45. Nepaisant galimybės reikalauti atlyginti žalą pagal nacionalinę teisę, sustabdymo pareigos pažeidimas pagal *Bendrijos teisę* sukelia tiesiogines ir privalomas pasekmes. Taip yra dėl to, kad sustabdymo pareiga pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį yra tiesiogiai taikoma Bendrijos teisės taisykle, privaloma visų valstybių narių valdžios institucijoms⁽⁷²⁾. Todėl sustabdymo pareigos pažeidimas gali būti pagrindas, remiantis bylose *Francovich*⁽⁷³⁾ ir *Brasserie du Pêcheur*⁽⁷⁴⁾ priimtais ETT sprendimais⁽⁷⁵⁾, reikalauti atlyginti žalą. Ši teismų praktika patvirtina, kad valstybės narės turi atlyginti nuostolius ir žalą, sukeltą privatiems asmenims dėl Bendrijos teisės pažeidimų, už kuriuos yra atsakinga valstybė⁽⁷⁶⁾. Tokia atsakomybė atsiranda, kai: i) pažeista teisės taisykle siekiama suteikti privatiems asmenims teisių; ii) pažeidimas yra gana akivaizdus; ir iii) yra tiesioginis priežastinis ryšys tarp valstybės narės pažeistos pareigos ir nukentėjusių šalių patirtos žalos⁽⁷⁷⁾.

46. Pirmasis reikalavimas (Bendrijos teisės pareiga, kuria siekiama užtikrinti asmenų teisių apsaugą) tenkinamas, kai pažeidžiama Sutarties 88 straipsnio 3 dalis. ETT savo sprendimuose ne tik patvirtino asmenų teisių buvimą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, bet taip pat ir išaiškino, kad šių asmenų teisių apsauga yra svarbi nacionalinių teismų pareiga⁽⁷⁸⁾.

⁽⁷⁰⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 53 ir 55 punktai; Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 56 punktas ir 2008 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Komisija prieš Freistaat Sachsen*, C-334/07 P, dar nepaskelbto, 54 punktas.

⁽⁷¹⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 53 ir 55 punktai; Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 56 punktas ir Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 75 punktas.

⁽⁷²⁾ Sprendimas *Costa prieš E.N.E.L.*, 6/64, (1964 m.), Rink. p. 1141; Sprendimo *Lorenz GmbH prieš Vokietijos Federacinę Respubliką ir kiti*, 120/73, (1973 m.), Rink. p. 1471, 8 punktas ir Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 11 punktas.

⁽⁷³⁾ Sprendimas sujungtose bylose *Francovich ir Bonifaci prieš Italiją*, C-6/90 ir C-9/90, (1991 m.), Rink. p. I-5357.

⁽⁷⁴⁾ Sprendimas sujungtose bylose *Brasserie du Pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, (1996 m.), Rink. p. I-1029.

⁽⁷⁵⁾ Faktas, kad valstybės pagalbos taisyklių pažeidimai gali sąlygoti valstybių narių atsakomybę tiesiogiai remiantis Bendrijos teise, patvirtintas Sprendimo *Traghetti del Mediterraneo prieš Italiją*, C-173/03, (2006 m.), Rink. p. I-5177, 41 punkte.

⁽⁷⁶⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Francovich ir Bonifaci prieš Italiją*, C-6/90 ir C-9/90, minėto 73 išnašoje, 31–37 punktai ir Sprendimo sujungtose bylose *Brasserie du Pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, minėto 73 išnašoje, 31 punktas.

⁽⁷⁷⁾ Žr. Sprendimo *Traghetti del Mediterraneo prieš Italiją*, C-173/03, minėto 75 išnašoje, 45 punktą.

⁽⁷⁸⁾ Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 12–14 punktai; Sprendimo sujungtose bylose *Van Calster ir Cleeren*, C-261/01 ir C-262/01, minėto 35 išnašoje, 53 punktas ir Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 38 punktas.

47. Reikalavimas, kad Bendrijos teisė būtų gana akivaizdžiai pažeista, paprastai taip pat yra tenkinamas, jei nesilaikoma Sutarties 88 straipsnio 3 dalies. Nustatydamas, ar Bendrijos teisės pažeidimas yra gana akivaizdus, ETT ypač daug dėmesio skiria atitinkamų valdžios institucijų veiksmų laisvės apimčiai⁽⁷⁹⁾. Kai atitinkama valdžios institucija neturi veiksmų laisvės, pats Bendrijos teisės pažeidimas rodo gana akivaizdų pažeidimą⁽⁸⁰⁾. Tačiau, atsižvelgiant į Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, valstybės narės valdžios institucijos neturi veiksmų laisvės nepranešti apie valstybės pagalbos priemones. Valdžios institucijoms iš esmės tenka absoliuti pareiga pranešti apie visas tokias priemones iki tol, kol jos bus įgyvendintos. Nors kartais ETT atsižvelgia į susijusį Bendrijos teisės pažeidimą⁽⁸¹⁾, kuris yra pateisinamas, esant valstybės pagalbai valstybės narės valdžios institucijos paprastai negali remtis sustabdymo pareigos nežinojimu. Taip yra dėl to, kad esama daug teismo praktikos ir Komisijos gairių dėl Sutarties 87 straipsnio 1 dalies ir 88 straipsnio 3 dalies taikymo. Kilus abejonėms valstybės narės, siekdamos teisinio tikrumo, Komisijai visuomet gali pranešti apie priemonę⁽⁸²⁾.
48. Trečiasis reikalavimas, pagal kurį Bendrijos teisės pažeidimas turėjo sukelti realią ir tikrą finansinę žalą ieškoviui, gali būti tenkinamas įvairiais būdais.
49. Ieškovas dažnai ginčys, kad pagalba buvo tiesioginė pelno praradimo priežastis. Susidūręs su tokiu reikalavimu, nacionalinis teismas turėtų atsižvelgti į šias aplinkybes:
- atsižvelgiant į Bendrijos teisės lygiavertiškumo ir veiksmingumo reikalavimus⁽⁸³⁾, nacionalinėse taisyklėse negali būti nustatytas valstybės narės atsakomybės už prarastą pelną panaikinimas⁽⁸⁴⁾. Pagal Bendrijos teisę žala gali atsirasti tais atvejais, kai dėl pažeidimo ieškovas neteko turto arba tai sutrukdė jam pagerinti savo turtinę padėtį. Jeigu nacionalinėje teisėje toks atsakomybės panaikinimas nustatytas, nacionalinis teismas turėtų netaikyti nuostatos, nagrinėdamas reikalavimus atlyginti žalą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį;
 - faktinę prarasto pelno sumą bus lengviau nustatyti, kai neteisėtai suteikta pagalba leido pagalbos gavėjui laimėti konkursą dėl sutarties arba pasinaudoti konkrečia verslo galimybe ieškovo atžvilgiu. Tuomet nacionalinis teismas gali apskaičiuoti pajamas, kurias ieškovas galėjo gauti pagal šią sutartį. Pagalbos gavėjui jau įvykdžius sutartį, nacionalinis teismas taip pat turėtų atsižvelgti į faktiškai gautą pelną;
 - sudėtingesnis žalos įvertinimas reikalingas, kai dėl suteiktos pagalbos buvo prarasta bendros rinkos dalis. Nagrinėjant tokius atvejus viena iš galimybių galėtų būti palyginti ieškovo faktinę pajamų padėtį (pagal pelno ir nuostolių ataskaitą) su nuspėjama pajamų situacija, kuri būtų buvusi nesuteikus neteisėtos pagalbos;
 - gali būti aplinkybių, kai ieškovo patirta žala yra didesnė nei prarastas pelnas. Tai galėtų būti atvejis, kai, pavyzdžiui, ieškovas dėl neteisėtos pagalbos yra priverstas pasitraukti iš verslo (pavyzdžiui, dėl nemokumo).

⁽⁷⁹⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Brasserie du Pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, minėto 74 išnašoje, 55 punktas.

⁽⁸⁰⁾ Sprendimo *Robins ir kiti*, C-278/05, (2007 m.), Rink. p. I-1053, 71 punktas; Sprendimo *Haim*, C-424/97, (2000 m.), Rink. p. I-5123, 38 punktas ir Sprendimo *Hedley Lomas*, C 5/94, (1996 m.), Rink. p. I-2553, 28 punktas.

⁽⁸¹⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Brasserie du Pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, minėto 74 išnašoje, 56 punktas.

⁽⁸²⁾ Nors EB sutarties 88 straipsnio 3 dalies pažeidimai paprastai turi būti laikomi gana akivaizdžiais, gali būti išimtinių aplinkybių, trukdančių reikalauti atlyginti žalą. Esant tokioms aplinkybėms, reikalavimas, kad būtų gana akivaizdus pažeidimas, gali būti netenkinamas. Žr. 32 ir 33 punktus.

⁽⁸³⁾ Žr. 2.4.1 skirsnį.

⁽⁸⁴⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Brasserie du Pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, minėto 74 išnašoje, 87 ir 90 punktai.

50. Galimybė reikalauti atlyginti žalą iš esmės yra nepriklausoma nuo jokio tuo pat metu Komisijos atliekamo tyrimo, susijusio su ta pačia pagalbos priemone. Toks vykstantis tyrimas neatleidžia nacionalinio teismo nuo pareigos užtikrinti privačių asmenų teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį ⁽⁸⁵⁾. Kadangi ieškovas gali įrodyti, kad jis patyrė nuostolių dėl išankstinio pagalbos įgyvendinimo ir konkrečiau – dėl pagalbos gavėjo neteisėto laiko pranašumo, sėkmingi reikalavimai atlyginti žalą taip pat nėra atmetami, kai Komisija jau patvirtino pagalbą iki tol, kol nacionalinis teismas priima sprendimą ⁽⁸⁶⁾.
51. Nacionalinės procesinės taisyklės kartais leidžia nacionaliniam teismui remtis pagrįstomis sąmatomis, siekiant nustatyti faktinę žalos sumą, kuri turi būti priteista ieškovui. Tokiu atveju ir jeigu yra laikomasi veiksmingumo principo ⁽⁸⁷⁾, tokias sąmatas taip pat galima naudoti nagrinėjant reikalavimus atlyginti žalą, kylantį pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Tai gali būti naudinga priemonė nacionaliniams teismams, kurie susiduria su sunkumais, susijusiais su žalos apskaičiavimu.
52. Teisinės reikalavimų atlyginti žalą sąlygos pagal Bendrijos teisę ir žalos apskaičiavimo klausimai taip pat gali būti pagrindas prašant Komisijos pagalbos pagal šio pranešimo 3 skirsnį.

2.2.5. Reikalavimai pagalbos gavėjui atlyginti žalą

53. Potencialūs ieškovai turi teisę valstybės pagalbą suteikusiai valdžios institucijai pareikšti reikalavimus atlyginti žalą. Tačiau gali būti aplinkybių, dėl kurių ieškovas pageidauja išsieti žala tiesiogiai iš pagalbos gavėjo.
54. *SFEI* byloje priimtame sprendime ETT aiškiai nagrinėjo klausimą, ar pagal Bendrijos teisę pagalbos gavėjui galima pareikšti tiesioginius ieškinius dėl žalos atlyginimo. ETT priėjo prie išvados, jog *Bendrijos teisėje* nėra pakankamo pagrindo pareikšti tokius ieškinius, kadangi Sutarties 88 straipsnio 3 dalyje nenustatytos jokios tiesioginės pareigos pagalbos gavėjui ⁽⁸⁸⁾.
55. Tačiau tai jokių būdu nepažeidžia galimybės sėkmingai pareikšti ieškinį pagalbos gavėjui dėl žalos atlyginimo remiantis materialine *nacionaline teise*. Todėl ETT aiškiai nurodė, kad potencialūs ieškovai gali remtis nacionalinėmis taisyklėmis, reglamentuojančiomis nesutartinę atsakomybę ⁽⁸⁹⁾.

2.2.6. Laikinosios apsaugos priemonės

56. Nacionalinių teismų pareiga nustatyti visas būtinas teises pasekmes pažeidus sustabdymo pareigą nėra apribota jų galutiniais sprendimais. Pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį nacionaliniai teismai taip pat turi taikyti laikinas apsaugos priemones, kai jos yra reikalingos, norint apsaugoti asmenų teises ⁽⁹⁰⁾ ir Sutarties 88 straipsnio 3 dalies veiksmingumą.

⁽⁸⁵⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 44 punktas.

⁽⁸⁶⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 53 ir 55 punktai.

⁽⁸⁷⁾ Žr. 2.4.1 skirsnį.

⁽⁸⁸⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 72–74 punktai.

⁽⁸⁹⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 75 punktas. Įstatymų kolizijos atvejais, taikytina teisė nustatoma Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, 2007 7 31, p. 40).

⁽⁹⁰⁾ Sprendimo *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires ir kiti prieš Prancūziją*, C-354/90, minėto 8 išnašoje, 12 punktas; Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 52 punktas; ir Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 46 punktas.

57. Nacionalinių teismų įgaliojimai priimti laikinas apsaugos priemones suinteresuotosioms šalims gali būti ypač svarbūs, kai reikia greitai apsaugoti teises. Nacionaliniai teismai gali greitai reaguoti į neteisėtą valstybės pagalbą, yra arti ir gali taikyti įvairias priemones, todėl jie turi visas galimybes imtis laikinųjų apsaugos priemonių, kai neteisėta pagalba jau buvo išmokėta arba ją ketinama išmokėti.
58. Paprasčiausi atvejai yra tada, kai neteisėta pagalba dar nebuvo išmokėta, tačiau esama rizikos, kad tokios išmokos bus atliktos nagrinėjant bylą nacionaliniame teisme. Tokiais atvejais nacionalinis teismas, laikydamasis pareigos užkirsti kelią Sutarties 88 straipsnio 3 dalies pažeidimams⁽⁹¹⁾, gali priimti nutartį dėl laikinosios apsaugos priemonės, draudžiančios neteisėtą išmoką iki klausimas bus išspręstas iš esmės.
59. Kai neteisėta išmoka jau išmokėta, nacionaliniai teismai, laikydamiesi Sutarties 88 straipsnio 3 dalies, paprastai turi pareikalauti grąžinti visą pagalbą (įskaitant neteisėtas palūkanas). Atsižvelgdamas į veiksmingumo principą⁽⁹²⁾, nacionalinis teismas negali atidėti sprendimo priėmimo ir taip nepagrįstai vilkinti bylos nagrinėjimo. Toks bylos vilkinimas ne tik turėtų įtakos asmenų teisėms, kurių apsaugą užtikrina Sutarties 88 straipsnio 3 dalis, bet ir tiesiogiai padidintų žalą konkurencijai, kuri atsiranda dėl neteisėtos pagalbos.
60. Tačiau, nežiūrint šio bendro įpareigojimo, vis dėlto gali būti aplinkybių, kurioms esant nacionalinis teismas uždelsia priimti galutinį sprendimą. Tokiais atvejais, atsižvelgiant į pareigą užtikrinti asmenų teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, nacionalinis teismas privalo panaudoti visas laikinas apsaugos priemones, kurias jis gali taikyti pagal nacionalinę procesinę teisę, kad bent laikinai nutrauktų antikonkurencinį pagalbos poveikį (laikinas susigrąžinimas)⁽⁹³⁾. Nacionalinės procesinės taisyklės šiuo atžvilgiu turi būti taikomos laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų reikalavimų⁽⁹⁴⁾.
61. Tais atvejais, kai nacionalinio teismo teisėjas, remdamasis Bendrijos teismų praktika ir Komisijos praktika, *prima facie* pagrindu pagrįstai nusprendžia, kad atitinkama priemonė yra neteisėta valstybės pagalba, greičiausias teisės gynimo būdas, Komisijos nuomone, ir atsižvelgiant į nacionalinę procesinę teisę, bus priimti sprendimą dėl neteisėtos pagalbos ir neteisėtų palūkanų, esančių sąskaitoje, blokavimo iki byla bus išspręsta iš esmės. Savo galutiniame sprendime nacionalinis teismas tuomet pareikalautų grąžinti blokuotoje sąskaitoje esančias lėšas valstybės pagalbą suteikusiai valdžios institucijai, jeigu pagalba būtų pripažinta neteisėta, arba pareikalautų lėšas perduoti pagalbos gavėjui.
62. Laikinas susigrąžinimas taip pat gali būti labai veiksminga priemonė tais atvejais, kai nacionaliniame teisme byla nagrinėjama tuo pat metu, kai Komisija atlieka tyrimą⁽⁹⁵⁾. Komisijos atliekamas tyrimas neatleidžia nacionalinio teismo nuo pareigos užtikrinti asmenų teisių apsaugą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį⁽⁹⁶⁾. Todėl nacionalinis teismas negali tiesiog sustabdyti bylos nagrinėjimo, kol Komisija nepriima sprendimo, ir neužtikrinti ieškovo teisių apsaugos tuo metu pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Kai nacionalinis teismas prieš priimdamas galutinį ir neatšaukiamą vykdomąjį raštą dėl susigrąžinimo nori sulaukti Komisijos atliekamo suderinamumo vertinimo rezultatų, jis turėtų priimti atitinkamas laikinas apsaugos priemones. Šiuo atveju tinkama teisių gynimo priemonė yra sprendimas dėl sąskaitos, kurioje yra lėšos, blokavimo. Tais atvejais, kai:

⁽⁹¹⁾ Žr. 2.2.1 skirsnį.

⁽⁹²⁾ Žr. 2.4.1 skirsnį.

⁽⁹³⁾ Taip pat žr. Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 52 punktą ir Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 46 punktą.

⁽⁹⁴⁾ Žr. 2.4.1 skirsnį.

⁽⁹⁵⁾ Žr. 2.3.1 skirsnį, kuriame pateikta rekomendacijų dėl laikinųjų apsaugos priemonių bylose dėl susigrąžinimo.

⁽⁹⁶⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 44 punktas.

- a) Komisija paskelbia apie nesuderinamą pagalbą, nacionalinis teismas turėtų pareikalauti blokuotoje sąskaitoje esančias lėšas grąžinti valstybės pagalbą suteikusiai valdžios institucijai (pagalba ir neteisėtos palūkanos);
- b) Komisija paskelbia apie suderinamą pagalbą, nacionalinis teismas atleidžiamas nuo pareigos pareikalauti grąžinti visą pagalbą pagal Bendrijos teisę⁽⁹⁷⁾. Dėl to teismas, laikydamasis nacionalinės teisės⁽⁹⁸⁾, gali priimti sprendimą dėl faktinio pagalbos sumos perdavimo pagalbos gavėjui. Tačiau, kaip aprašyta 2.2.3 skirsnyje, pagal Bendrijos teisę išlieka nacionalinio teismo pareiga pareikalauti grąžinti neteisėtą palūkaną⁽⁹⁹⁾. Šios neteisėtos palūkanos turės būti sumokėtos valstybės pagalbą suteikusiai valdžios institucijai.

2.3. Nacionalinių teismų vaidmuo įgyvendinant neigiamus Komisijos sprendimus, kuriais nurodoma susigrąžinti suteiktą pagalbą

63. Nacionaliniai teismai su valstybės pagalbos klausimais taip pat gali susidurti, kai Komisija jau būna pareikalavusi grąžinti pagalbą. Nors dažniausiai atvejai bus susiję su prašymu pripažinti nacionalinį vykdomąjį raštą dėl susigrąžinimo negaliojančiu, trečiosios šalys taip pat gali reikalauti iš nacionalinių valdžios institucijų atlyginti žalą dėl neįgyvendinto Komisijos sprendimo dėl susigrąžinimo.

2.3.1. Nacionalinio vykdomojo rašto dėl susigrąžinimo teisėtumo ginčijimas

64. Pagal procedūrinio reglamento 14 straipsnio 3 dalį valstybės narės turi nedelsdamos įgyvendinti sprendimus dėl susigrąžinimo. Susigrąžinimas vyksta pagal nacionalinėje teisėje nustatytas procedūras, jeigu jos leidžia skubiai ir veiksmingai įgyvendinti sprendimą dėl susigrąžinimo. Kai nacionalinė procesinė taisyklė neleidžia skubiai ir (arba) veiksmingai atlikti susigrąžinimo, nacionalinis teismas privalo netaikyti šios nuostatos⁽¹⁰⁰⁾.
65. Vykdomųjų raštų dėl susigrąžinimo, kuriuos išdavė nacionalinės valdžios institucijos, siekdamas įgyvendinti Komisijos sprendimą dėl susigrąžinimo, teisėtumas kartais ginčijamas nacionaliniame teisme. Tokių ieškinių nagrinėjimą reglamentuojančios taisyklės yra išsamiai nustatytos 2007 m. Komisijos susigrąžinimo pranešime⁽¹⁰¹⁾, kuriame nustatyti pagrindiniai principai trumpai aprašomi šiame skirsnyje.
66. Visų pirma nacionalinio teismo priemonėmis negalima ginčyti pagrindinio Komisijos sprendimo galiojimo, kai ieškovas galėjo šį sprendimą ginčyti tiesiogiai Bendrijos teismuose⁽¹⁰²⁾. Tai taip pat reiškia, kad kai pagal Sutarties 230 straipsnį buvo galima ginčyti, nacionalinis teismas negali sustabdyti sprendimo dėl susigrąžinimo vykdymo remdamasis pagrindais, susijusiais su Komisijos sprendimo galiojimu⁽¹⁰³⁾.
67. Kai nėra aišku, ar ieškovas gali pareikšti ieškinį dėl panaikinimo pagal Sutarties 230 straipsnį (pavyzdžiui, jei priemonė buvo pagalbos schema, kurios taikymo sritis plati, ir ieškovas gali nesugebėti įrodyti, kad yra konkrečiai su ja susijęs), nacionalinis teismas iš esmės privalo suteikti teisinę apsaugą. Tačiau net tokiais aplinkybėmis nacionalinis teisėjas privalo prašyti priimti prejudicinį sprendimą pagal Sutarties 234 straipsnį, jeigu ieškinys yra susijęs su Komisijos sprendimo galiojimu ir teisėtumu⁽¹⁰⁴⁾.

⁽⁹⁷⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 46 ir 55 punktai.

⁽⁹⁸⁾ Žr. 35 punktą.

⁽⁹⁹⁾ Sprendimo *CELF ir Ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, minėto 36 išnašoje, 52 ir 55 punktai.

⁽¹⁰⁰⁾ Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją, (Scott)*, C-232/05, minėto 34 išnašoje, 49–53 punktai.

⁽¹⁰¹⁾ Komisijos pranešimo dėl veiksmingo Komisijos sprendimų, kuriais valstybėms narėms nurodoma susigrąžinti neteisėtą ir nesuderinamą valstybės pagalbą, įgyvendinimo, minėto 53 išnašoje, 55–59 punktai.

⁽¹⁰²⁾ Žr. 34 išnašoje minimas nuorodas.

⁽¹⁰³⁾ Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją, (Scott)*, C-232/05, minėto 34 išnašoje, 59 ir 60 punktai.

⁽¹⁰⁴⁾ Žr. Sprendimo *Lucchini*, C-119/05, minėto 32 išnašoje, 53 punktą.

68. Nustatant laikinasias apsaugos priemones tokiomis aplinkybėmis reikia laikytis labai griežtų sąlygų, nustatytų *Zuckerfabrik*⁽¹⁰⁵⁾ ir *Atlanta*⁽¹⁰⁶⁾ bylose: nacionalinis teismas gali sustabdyti vykdomuosius raštus dėl susigrąžinimo tik esant šioms sąlygoms: i) teismas labai abejoja dėl Bendrijos akto galiojimo. Jeigu ginčijamo akto galiojimas dar nėra svarstomas ETT, jis pats turi perduoti klausimą ETT; ii) laikinosios apsaugos priemonės, siekiant išvengti didelės ir neatitaisomos žalos atsiradimo šių priemonių siekiančiai šaliai, turi būti taikomos skubiai ir iii) teismas turi tinkamai atsižvelgti į Bendrijos interesus. Vertindamas visas šias sąlygas, nacionalinis teismas privalo gerbti visas Bendrijos teismų nutartis dėl Komisijos sprendimo teisėtumo arba laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Bendrijos lygmeniu⁽¹⁰⁷⁾.

2.3.2. Žalos atlyginimas neįgyvendinus sprendimo dėl susigrąžinimo

69. Panašiai kaip ir dėl sustabdymo pareigos pažeidimų, valstybių narių valdžios institucijoms nesilaikant Komisijos sprendimo dėl susigrąžinimo pagal procedūrinio reglamento 14 straipsnį gali būti reikalaujama atlyginti žalą pagal sprendimus *Francovich* ir *Brasserie du Pêcheur* bylose⁽¹⁰⁸⁾. Komisijos nuomone, tokių reikalavimų atlyginti žalą nagrinėjimas atspindi principus, susijusius su sustabdymo pareigos pažeidimais⁽¹⁰⁹⁾. Taip yra dėl to, kad: i) valstybės narės susigrąžinimo pareigos tikslas – užtikrinti tas pačias privačių asmenų teises kaip ir pagal sustabdymo pareigą ir ii) Komisijos sprendimai dėl susigrąžinimo nesuteikia nacionalinėms valdžios institucijoms jokios veiksmų laisvės; dėl to susigrąžinimo pareigos pažeidimai iš esmės laikomi gana akivaizdžiais. Todėl ieškinio dėl žalos, atsiradusios neįgyvendinus Komisijos sprendimo dėl susigrąžinimo, atlyginimo sėkmė vėlgi priklausys nuo to, ar ieškovas gali įrodyti, kad jis patyrė tiesioginius nuostolius dėl pavėluoto susigrąžinimo⁽¹¹⁰⁾.

2.4. Nacionaliniuose teismuose taikomos procesinės taisyklės ir teisinė padėtis

2.4.1. Bendrieji principai

70. Nacionaliniai teismai yra įpareigoti laikytis sustabdymo pareigos ir užtikrinti privačių asmenų teisių apsaugą nuo neteisėtos valstybės pagalbos. Tokiose bylose iš esmės taikomos nacionalinės procesinės taisyklės⁽¹¹¹⁾. Tačiau, remiantis bendraisiais Bendrijos teisės principais, šiomis aplinkybėmis taikant nacionalinę teisę reikia laikytis dviejų esminių sąlygų:

- a) pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį pateiktiems ieškiniams taikomos nacionalinės procesinės taisyklės negali būti mažiau palankios už vidaus teisės taisykles, reglamentuojančias ieškinius (lygiavertiškumo principas)⁽¹¹²⁾; ir
- b) dėl nacionalinių procesinių taisyklių neturi būti pernelyg sudėtinga arba praktiškai neįmanoma pasinaudoti Bendrijos teisėje nustatytais teisėmis (veiksmingumo principas)⁽¹¹³⁾.

⁽¹⁰⁵⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Zuckerfabrik Südeithmarschen, Zuckerfabrik Soest prieš Hauptzollamt Itzehoe ir Hauptzollamt Paderborn*, C-143/88 ir C-92/89, (1991 m.), Rink. p. I-415, 33 punktas.

⁽¹⁰⁶⁾ Sprendimo *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft ir kiti prieš Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft*, C-465/93, (1995 m.), Rink. p. I-3761, 51 punktas.

⁽¹⁰⁷⁾ Dėl papildomų rekomendacijų plg. 2007 m. susigrąžinimo pranešimo 59 punktą.

⁽¹⁰⁸⁾ Žr. 77 išnašoje minimas nuorodas.

⁽¹⁰⁹⁾ Žr. 2.2.4 skirsnį.

⁽¹¹⁰⁾ Žr. 48–51 punktus.

⁽¹¹¹⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 45 punktas ir Sprendimo *Laboratoires Boiron*, C-526/04, (2006 m.), Rink. p. I-7529, 51 punktas.

⁽¹¹²⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 45 punktas; Sprendimo sujungtose bylose *i-21 Vokietija*, C-392/04 ir C-422/04, (2006 m.), Rink. p. I-8559, 57 punktas ir Sprendimas *Rewe*, 33/76, (1976 m.), Rink. p. 1989, 5 punktas.

⁽¹¹³⁾ Sprendimo *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, minėto 8 išnašoje, 45 punktas; Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, (2005 m.), Rink. p. I-85, 18 punktas ir Sprendimo *Rewe*, 33/76, minėto 112 išnašoje, 5 punktas.

71. Atsižvelgiant į Bendrijos teisės viršenybę, nacionaliniai teismai privalo netaikyti nacionalinių procesinių taisyklių, jeigu jas taikant bus pažeisti 70 punkte minėti principai ⁽¹¹⁴⁾.

2.4.2. Teisinė padėtis

72. Veiksmingumo principas turi tiesioginį poveikį galimų ieškovų padėčiai nacionaliniuose teismuose pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Šiuo atžvilgiu pagal Bendrijos teisę reikalaujama, kad nacionalinės taisyklės dėl teisinės padėties privalo nepažeisti teisės į veiksmingą teisminę apsaugą ⁽¹¹⁵⁾. Todėl pagal nacionalines taisykles teisinė padėtis negali būti susijusi tik su pagalbos gavėjo konkurentais ⁽¹¹⁶⁾. Trečiosios šalys, kurios nenukenčia nuo konkurencijos iškraipymo, atsiradusio dėl pagalbos priemonės, taip pat gali turėti pakankamą kitokio pobūdžio teisinį interesą (kaip pripažinta mokesčių bylose) iškelti bylą nacionaliniame teisme ⁽¹¹⁷⁾.

2.4.3. Svarbūs klausimai mokesčių bylose

73. Pirmiau minėta teismų praktika yra ypač susijusi su valstybės pagalba, suteikiama atleidimo nuo mokesčių ir kitų finansinių pareigų forma. Tokiais atvejais nėra neįprasta asmenims, kuriems tokia pat išimtis nebuvo taikoma, ginčyti savo mokesčių naštą pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį ⁽¹¹⁸⁾.
74. Tačiau remiantis Bendrijos teismų praktika, trečioji šalis, kuri yra mokesčių mokėtoja, gali remtis sustabdymo pareiga, tik jeigu jos mokami mokesčiai yra neteisėtos valstybės pagalbos priemonės sudedamoji dalis ⁽¹¹⁹⁾. Taip yra tuomet, kai pagal atitinkamas nacionalines taisykles mokestinės pajamos yra išimtinai skiriamos neteisėtai valstybės pagalbai finansuoti ir turi tiesioginį poveikį valstybės pagalbos, kuri buvo suteikta pažeidžiant Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, sumai ⁽¹²⁰⁾.
75. Jeigu suteikiamos bendrųjų mokesčių išimtys, šie kriterijai paprastai nėra tenkinami. Todėl įmonė, atsakinga už tokių mokesčių mokėjimą, paprastai negali teigti, kad kitai įmonei taikoma mokesčio išimtis pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį yra neteisėta ⁽¹²¹⁾. Atsižvelgiant į nusistovėjusią teismų praktiką galima teigti, kad neteisėtos mokesčio išimties taikymas ieškovui nėra tinkamas teisės gynimo būdas pažeidus Sutarties 88 straipsnio 3 dalį. Tokia priemonė ne panaikintų antikonkurencines neteisėtos pagalbos pasekmes, bet, priešingai, jas sustiprintų ⁽¹²²⁾.

2.4.4. Įrodymų rinkimas

76. Veiksmingumo principas taip pat gali turėti įtakos įrodymų rinkimo procesui. Pavyzdžiui, kai dėl įrodinėjimo pareigos, susijusios su konkrečiu ieškiniu, neįmanoma arba pernelyg sunku ieškovui pagrįsti savo ieškinį (pavyzdžiui, jei ieškovas neturi reikalingų dokumentinių įrodymų), nacionalinis teismas turi panaudoti visas pagal nacionalinę procesinę teisę nustatytas priemones, kad suteiktų ieškovui prieigą prie šių įrodymų. Tai gali būti, jei nustatyta pagal nacionalinę teisę, nacionalinio teismo pareiga priimti sprendimą, pagal kurį atsakovas arba trečioji šalis leistų ieškovui pasinaudoti reikalingais dokumentais ⁽¹²³⁾.

⁽¹¹⁴⁾ Sprendimo *Amministrazione delle finanze dello Stato prieš Simmenthal*, 106/77, (1978 m.), Rink. p. 629, 21 ir 24 punktai.

⁽¹¹⁵⁾ Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, minėto 113 išnašoje, 18 punktas.

⁽¹¹⁶⁾ Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, minėto 113 išnašoje, 14–21 punktai.

⁽¹¹⁷⁾ Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, minėto 113 išnašoje, 19 punktas.

⁽¹¹⁸⁾ Žr. statistinius duomenis 3 skirsnyje. Konkretiems sektoriams arba gamintojams uždėta išskirtinė mokesčių našta taip pat gali būti valstybės pagalba kitų įmonių naudai, žr. 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *P British Aggregates Association prieš Komisiją*, C-487/06, dar nepaskelbto, 81–86 punktus.

⁽¹¹⁹⁾ Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, minėto 113 išnašoje, 19 punktas.

⁽¹²⁰⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Air Liquide*, C-393/04 ir C-41/05, minėto 13 išnašoje, 46 punktas; Sprendimo sujungtose bylose *Casino France ir kiti*, C-266/04 – C-270/04, C-276/04 ir C-321/04 – C-325/04, (2005 m.), Rink. p. I-9481, 40 punktas ir Sprendimo *Streekgewest*, C-174/02, minėto 113 išnašoje, 26 punktas.

⁽¹²¹⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Air Liquide*, C-393/04 ir C-41/05, minėto 13 išnašoje, 48 punktas ir Sprendimo sujungtose bylose *Casino France ir kiti*, C-266/04 – C-270/04, C-276/04 ir C-321/04 – C-325/04, minėto 120 išnašoje, 43 ir 44 punktai.

⁽¹²²⁾ Sprendimo sujungtose bylose *Air Liquide*, C-393/04 ir C-41/05, minėto 13 išnašoje, 45 punktas.

⁽¹²³⁾ Sprendimo *Laboratoires Boiron*, C-526/04, minėto 111 išnašoje, 55 ir 57 punktai.

3. KOMISIJOS PARAMA NACIONALINIAMS TEISMAMS

77. Pagal Sutarties 10 straipsnį Bendrijos institucijos ir valstybės narės turi abipusę pareigą lojaliai bendradarbiauti, siekdamas Sutartyje nustatytų tikslų. Dėl to pagal Sutarties 10 straipsnį Komisija privalo padėti nacionaliniams teismams, kai jie taiko Bendrijos teisę⁽¹²⁴⁾. Priešingai, nacionaliniai teismai gali būti įpareigojami padėti Komisijai, kai ji vykdo savo užduotis⁽¹²⁵⁾.
78. Atsižvelgiant į pagrindinį vaidmenį, kurį nacionaliniai teismai atlieka įgyvendinant valstybės pagalbos taisykles, Komisija yra įpareigota padėti nacionaliniams teismams, kai jie mano, kad tokia parama yra reikalinga sprendimui nagrinėjamoje byloje priimti. Nors 1995 m. bendradarbiavimo pranešime jau buvo numatyta galimybė nacionaliniams teismams prašyti Komisijos paramos, šia galimybe nacionaliniai teismai reguliariai nesinaudojo. Dėl to Komisija nori iš naujo pabandyti glaudžiau bendradarbiauti su nacionaliniais teismais, suteikdama praktiškesnius ir vartotojui patogius paramos mechanizmus. Tai darydama, ji remiasi antimonopolinio bendradarbiavimo pranešimu⁽¹²⁶⁾.
79. Komisijos parama nacionaliniams teismams gali būti dviejų skirtingų formų:
- a) nacionalinis teismas gali prašyti Komisijos perduoti jam Komisijos turimą susijusią informaciją (žr. 3.1 skirsnį);
 - b) nacionalinis teismas gali prašyti Komisijos pateikti nuomonę, susijusią su valstybės pagalbos taisyklių taikymu (žr. 3.2 skirsnį).
80. Suteikdama paramą nacionaliniams teismams Komisija privalo laikytis savo profesinės paslapties pareigos ir apsaugoti savo funkcionavimą bei nepriklausomumą⁽¹²⁷⁾. Komisija, vykdydama savo pareigą pagal Sutarties 10 straipsnį nacionalinių teismų atžvilgiu, yra įpareigota išlikti nešališka ir objektyvi. Kadangi Komisijos parama nacionaliniams teismams yra dalis jos pareigos ginti viešąjį interesą, Komisija neketina ginti šalių, dalyvaujančių nagrinėjant bylą nacionaliniame teisme, privačių interesų. Todėl Komisija nė vienos šalies, dalyvaujančios nacionalinėje byloje, neišklausys apie jos paramą nacionaliniam teismui.
81. Pagal šį pranešimą nacionaliniams teismams teikiama parama yra savanoriška ir nepažeidžia nacionalinio teismo galimybės arba pareigos⁽¹²⁸⁾ prašyti ETT priimti prejudicinį sprendimą dėl Bendrijos teisės aiškinimo arba galiojimo pagal Sutarties 234 straipsnį.

3.1. Informacijos perdavimas nacionaliniams teismams

82. Komisijos pareiga padėti nacionaliniams teismams taikant valstybės pagalbos taisykles reiškia pareigą perduoti nacionaliniams teismams jos turimą susijusią informaciją⁽¹²⁹⁾.

⁽¹²⁴⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 50 punktas; 1990 m. liepos 13 d. nutarties byloje *Zwartveld ir kiti*, C-2/88, Imm., (1990 m.), Rink. p. I-3365, 16–22 punktai ir Sprendimo *Delimitis prieš Henninger Bräu*, C-234/89, (1991 m.), Rink. p. I-935, 53 punktas.

⁽¹²⁵⁾ Sprendimo *Roquette Frères*, C-94/00, (2002 m.), Rink. p. I-9011, 31 punktas.

⁽¹²⁶⁾ Komisijos pranešimo dėl Komisijos ir ES valstybių narių teismų bendradarbiavimo taikant EB sutarties 81 ir 82 straipsnius (OL C 101, 2004 4 27, p. 54), 15–30 punktai.

⁽¹²⁷⁾ 1990 m. gruodžio 6 d. Sprendimas *Zwartveld ir kiti*, C-2/88 Imm., (1990 m.), Rink. p. I-4405, 10 ir 11 punktai ir Sprendimo *Postbank prieš Komisiją*, T-353/94, (1996 m.), Rink. p. II-921, 93 punktas.

⁽¹²⁸⁾ Remiantis EB sutarties 234 straipsniu, nacionalinis teismas, kurio sprendimui netaikoma tolesnė teisminė peržiūra, tam tikromis aplinkybėmis privalo ETT pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

⁽¹²⁹⁾ Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 50 punktas; 1990 m. liepos 13 d. nutarties byloje *Zwartveld ir kiti*, C-2/88 Imm., minėtos 124 išnašoje, 17–22 punktai; Sprendimo *Delimitis prieš Henninger Bräu*, C-234/89, minėto 124 išnašoje, 53 punktas ir Sprendimo *Postbank prieš Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 64 ir 65 punktai.

83. Nacionalinis teismas gali, *inter alia*, prašyti Komisijos pateikti šios rūšies informaciją:
- a) informaciją, susijusią su vykstančiu procesu Komisijoje; tai, *inter alia*, gali būti informacija apie tai, ar procesas dėl konkrečios pagalbos priemonės vis dar vyksta Komisijoje, ar apie tam tikrą pagalbos priemonę buvo tinkamai pranešta pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį, ar Komisija pradėjo oficialų tyrimą ir ar Komisija jau priėmė sprendimą⁽¹³⁰⁾. Nesant sprendimo, nacionalinis teismas gali prašyti Komisijos paaiškinti, kada tikimasi jį priimti;
 - b) be to, nacionaliniai teismai gali prašyti Komisijos perduoti savo turimus dokumentus. Tai gali būti esamų Komisijos sprendimų, kurie dar nepaskelbti Komisijos tinklavietėje, kopijos, faktiniai duomenys, statistiniai duomenys, rinkos tyrimai ir ekonominės analizės.
84. Siekiant užtikrinti veiksmingą bendradarbiavimą su nacionaliniais teismais, informacijos prašymai bus išnagrinėti kuo greičiau. Komisija sieks prašomą informaciją nacionaliniam teismui pateikti per vieną mėnesį nuo prašymo pateikimo datos. Kai Komisijai reikia nacionalinio teismo prašyti papildomų paaiškinimų, šis vieno mėnesio terminas prasideda nuo paaiškinimų gavimo momento. Kai Komisija turi konsultuotis su trečiosiomis šalimis, kurias tiesiogiai paveikia perduodama informacija, vieno mėnesio terminas prasideda baigus konsultacijas. Tai gali būti atvejai, kai, pavyzdžiui, tam tikros rūšies informaciją pateikia privatus asmuo⁽¹³¹⁾ arba kai vienos valstybės narės pateiktos informacijos prašo kitos valstybės narės teismas.
85. Perduodama informaciją nacionaliniams teismams, Komisija turi laikytis fiziniams ir juridiniams asmenims pagal Sutarties 287 straipsnį suteikiamų garantijų⁽¹³²⁾. Sutarties 287 straipsnis draudžia Komisijos nariams, pareigūnams ir kitiems tarnautojams atskleisti informaciją, kuri yra pareigos saugoti tarnybinę paslaptį dalis. Tai gali būti konfidenciali informacija ir verslo paslaptys.
86. Sutarties 10 ir 287 straipsniai nenustato absoliutaus draudimo Komisijai perduoti nacionaliniams teismams informaciją, kuri yra tarnybinė paslaptis. Bendrijos teismai patvirtino, kad, paisydama lojalus bendradarbiavimo pareigos, Komisija privalo suteikti nacionaliniam teismui visą informaciją, kurios jis gali prašyti⁽¹³³⁾. Tai taip pat apima informaciją, kuriai taikoma tarnybinės paslapties pareiga.
87. Todėl, ketindama suteikti nacionaliniam teismui informaciją, kuriai taikoma tarnybinės paslapties pareiga, Komisija primins teismui savo pareigas pagal Sutarties 287 straipsnį. Ji nacionalinio teismo paklaus, ar jis gali užtikrinti ir ar užtikrins tokios konfidencialios informacijos ir verslo paslaptių apsaugą. Jei nacionalinis teismas negali suteikti tokios garantijos, Komisija neperduos atitinkamos informacijos⁽¹³⁴⁾. Kita vertus, kai nacionalinis teismas suteikia tokią garantiją, Komisija perduos prašomą informaciją.

⁽¹³⁰⁾ Gavęs šią informaciją, nacionalinis teismas gali prašyti reguliariai teikti naujausią informaciją apie esamą padėtį.

⁽¹³¹⁾ Sprendimo *Postbank* prieš *Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 91 punktą.

⁽¹³²⁾ Sprendimo *Delimitis* prieš *Henninger Bräu*, C-234/89, minėto 124 išnašoje, 53 punktą ir Sprendimo *Postbank* prieš *Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 90 punktą.

⁽¹³³⁾ Sprendimo *Postbank* prieš *Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 64 punktą ir 1990 m. liepos 13 d. nutarties byloje *Zwartveld* ir kiti, C-2/88 Imm., minėtos 124 išnašoje, 16–22 punktai.

⁽¹³⁴⁾ Sprendimo *Postbank* prieš *Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 93 punktą ir 1990 m. gruodžio 6 d. nutarties byloje *Zwartveld* ir kiti, C-2/88 Imm., minėtos 127 išnašoje, 10 ir 11 punktai.

88. Esama papildomų atvejų, kai Komisija gali neatskleisti informacijos nacionaliniam teismui. Visų pirma Komisija gali atsisakyti perduoti informaciją nacionaliniam teismui, jei toks perdavimas pažeistų Bendrijų funkcionavimą ir nepriklausomumą. Taip būtų tuo atveju, kai atskleidus informaciją būtų sukeltas pavojus Komisijai patikėtų užduočių vykdymui⁽¹³⁵⁾ (pavyzdžiui, informacija, susijusi su Komisijos vidaus sprendimų priėmimo procesu).

3.2. Nuomonės dėl klausimų, susijusių su valstybės pagalbos taisyklių taikymu

89. Nacionalinis teismas privalo gerbti visas susijusias Bendrijos taisykles valstybės pagalbos srityje ir galiojančią Bendrijos teismų praktiką, kai jo prašoma taikyti valstybės pagalbos taisykles jo nagrinėjamoje byloje. Be to, nacionalinis teismas gali ieškoti informacijos Komisijos priimtuose sprendimuose ir Komisijos paskelbtuose pranešimuose bei gairėse dėl valstybės pagalbos taisyklių taikymo. Tačiau gali būti aplinkybių, kai šios priemonės nesuteiks nacionaliniam teismui pakankamos informacijos dėl sprendinių klausimų. Atsižvelgdama į savo pareigas pagal Sutarties 10 straipsnį ir svarbų bei sudėtingą vaidmenį, kurį nacionaliniai teismai atlieka užtikrindami valstybės pagalbos taisyklių laikymąsi, Komisija suteikia nacionaliniams teismams galimybę prašyti jos nuomonės dėl atitinkamų klausimų, susijusių su valstybės pagalbos taisyklių taikymu⁽¹³⁶⁾.

90. Tokios Komisijos nuomonės iš esmės gali būti susijusios su visais ekonominiais, faktiniais arba teisiniais klausimais, kurie kyla nacionalinėje byloje⁽¹³⁷⁾. Akivaizdu, kad kilus klausimams dėl Bendrijos teisės aiškinimo, nacionalinis teismas taip pat gali prašyti ETT priimti prejudicinį sprendimą pagal EB 234 straipsnį. Kai teismo sprendimas pagal nacionalinę teisę toliau teismine tvarka neskundžiamas, ši prašymo priimti prejudicinį sprendimą procedūra, iš principo, yra privaloma⁽¹³⁸⁾.

91. Galimi klausimai, dėl kurių prašoma Komisijos nuomonės, *inter alia*, gali būti tokie:

- a) ar tam tikra priemonė yra valstybės pagalba pagal Sutarties 87 straipsnį ir, jeigu taip, kaip reikėtų apskaičiuoti tikslų pagalbos dydį. Tokios nuomonės gali būti susijusios su kiekvienu iš Sutarties 87 straipsnyje nustatytų kriterijų (t. y. pranašumo, suteikto valstybės narės arba naudojant valstybės lėšas, buvimas, galimas konkurencijos iškraipymas ir poveikis prekybai tarp valstybių narių);
- b) ar tam tikra pagalbos priemonė atitinka tam tikrus bendrosios išimties reglamento reikalavimus taip, kad apie ją nereikia atskirai pranešti, o sustabdymo pareiga pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį netaikoma;
- c) ar tam tikra pagalbos priemonė patenka į konkrečią pagalbos schemą, apie kurią buvo pranešta Komisijai ir kurią Komisija patvirtino, arba kitaip atitinka esamą pagalbą. Taip pat tokiais atvejais netaikoma sustabdymo pareiga pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį;

⁽¹³⁵⁾ 1990 m. gruodžio 6 d. nutarties byloje *Zwartveld ir kiti*, C-2/88 Imm., minėtos 127 išnašoje, 11 punktą; Sprendimo *First and Franex*, C-275/00, (2002 m.), Rink. p. I-10943, 49 punktą ir Sprendimo *Postbank* prieš *Komisiją*, T-353/94, minėto 127 išnašoje, 93 punktą.

⁽¹³⁶⁾ Žr. Sprendimo *SFEI ir kiti*, C-39/94, minėto 8 išnašoje, 50 punktą.

⁽¹³⁷⁾ Tačiau prašom atkreipti dėmesį į 92 punktą.

⁽¹³⁸⁾ Jeigu EB teisės aiškinimą galima aiškiai nustatyti iš nusistovėjusios Teismo praktikos arba dėl jo negali kilti jokių pagrįstų abejonių, teismas, kurio sprendimai negali būti toliau skundžiami pagal nacionalinę teisę, neprivalo prašyti Teisingumo Teismo priimti prejudicinį sprendimą, nors tą daryti jam nedraudžiama. Žr. Sprendimo *Cifit ir kiti*, 283/81, (1982 m.), Rink. p. 3415, 14–20 punktus ir 2008 m. rugsėjo 11 d. Sprendimo sujungtose bylose *Unión General de Trabajadores de la Rioja*, C-428/06 – C-434/06, (2008 m.), dar nepaskelbto, 42 ir 43 punktus.

- d) ar esama išimtinių aplinkybių (kaip nurodyta ETT *SFEI* byloje priimtame sprendime ⁽¹³⁹⁾), kurios galėtų užkirsti kelią nacionaliniam teismui pareikalauti grąžinti visą pagalbą pagal Bendrijos teisę;
- e) kai nacionalinis teismas turi pareikalauti grąžinti palūkanas, jis gali prašyti Komisijos paramos, susijusios su palūkanų skaičiavimu ir taikytina palūkanų norma;
- f) ieškinių dėl žalos atlyginimo teisinės sąlygos pagal Bendrijos teisę ir klausimai, susiję su patirtos žalos apskaičiavimu.
92. Kaip nurodyta 20 punkte, pagalbos priemonės suderinamumo su bendrąja rinka pagal Sutarties 87 straipsnio 2 dalį ir 87 straipsnio 3 dalį vertinimas priklauso išimtinai Komisijos kompetencijai. Nacionaliniai teismai neturi kompetencijos įvertinti pagalbos priemonės suderinamumą. Nors dėl to Komisija negali pateikti nuomonių dėl suderinamumo, tai neužkerta kelio nacionaliniam teismui prašyti procedūrinės informacijos, ar Komisija yra pasirengusi įvertinti tam tikros pagalbos priemonės suderinamumą (arba ketina tai daryti), ir, jeigu taip, kada tikimasi priimti sprendimą ⁽¹⁴⁰⁾.
93. Nacionaliniam teismui pateikiamoje Komisijos nuomonėje tebus aptariama faktinė informacija arba ekonominis ar teisinis išaiškinimas, kurio prašoma, tačiau nebus aptariamoms nacionaliniame teisme nagrinėjamos bylos aplinkybės. Be to, skirtingai nei Bendrijos teismų atliekamas autoritetingas Bendrijos teisės aiškinimas, Komisijos nuomonė nacionaliniam teismui nėra teisiškai privaloma.
94. Kad bendradarbiavimas su nacionaliniais teismais būtų kuo veiksmingesnis, prašymai Komisijai pateikti nuomonę bus išnagrinėti kuo greičiau. Komisija sieks prašomą informaciją nacionaliniam teismui pateikti per vieną mėnesį nuo prašymo pateikimo datos. Kai Komisijai reikia prašyti nacionalinio teismo pateikti papildomus paaiškinimus, susijusius su jo prašymu, šis keturių mėnesių terminas prasideda nuo paaiškinimo gavimo momento.
95. Tačiau šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį į tai, kad bendra nacionalinių teismų pareiga apsaugoti privačių asmenų teises pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį taip pat taikoma laikotarpiu, kai Komisija rengia prašomą nuomonę. Kaip nurodyta 62 punkte, taip yra dėl to, kad nacionalinių teismų pareiga apsaugoti privačių asmenų teises pagal Sutarties 88 straipsnio 3 dalį taikoma nepaisant to, ar Komisijos pareiškimo vis dar laukiama, ar ne ⁽¹⁴¹⁾.
96. Kaip jau nurodyta 80 punkte, Komisija prieš pateikdama savo nuomonę nacionaliniam teismui neišklausys šalių. Komisijai pateikiant nuomonę nacionalinėje byloje laikomasi susijusių nacionalinių proceso taisyklių, kurios turi užtikrinti Bendrijos teisės bendrųjų principų laikymąsi.

⁽¹³⁹⁾ Žr. 51 išnašoje minimas nuorodas.

⁽¹⁴⁰⁾ Žr. 83 punktą.

⁽¹⁴¹⁾ Tai gali apimti laikinąsias apsaugos priemones, kaip nurodyta 2.2.6 skirsnyje.

3.3. Praktiniai klausimai

97. Siekdama daugiau prisidėti prie veiksmingesnio bendradarbiavimo ir bendravimo su nacionaliniais teismais, Komisija nusprendė įsteigti bendrą informacinį punktą, kuriam nacionaliniai teismai gali pateikti visus prašymus dėl paramos pagal 3.1 ir 3.2 skirsnius ir visus kitus kasdienėje veikloje galinčius kilti rašytinius arba žodinius klausimus apie valstybės pagalbos politiką.

European Commission
Secretariat General
B-1049 Brussels
Belgium
Telefonas: 0032 2 29 76271
Faksas: 0032 2 29 98330
E. paštas: ec-amicus-state-aid@ec.europa.eu

98. Komisija savo metinėje ataskaitoje dėl konkurencijos politikos paskelbs santrauką dėl savo bendradarbiavimo su nacionaliniais teismais pagal šį pranešimą. Savo nuomones ir pastabas Komisija taip pat gali pateikti savo interneto svetainėje.

4. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

99. Šis pranešimas parengtas siekiant padėti nacionaliniams teismams taikyti valstybės pagalbos taisykles. Jis nesaisto nacionalinių teismų ir nepažeidžia jų nepriklausomumo. Šis pranešimas neturi įtakos valstybių narių ir fizinių bei juridinių asmenų teisėms ir pareigoms pagal Bendrijos teisę.
100. Šis pranešimas pakeičia 1995 m. bendradarbiavimo pranešimą.
101. Komisija ketina peržiūrėti šį pranešimą po penkerių metų nuo jo priėmimo.
-